

”Döden för svenska skolan”

En rapport om lärares syn på nedskärningarna och deras konsekvenser

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning och slutsatser	4
Undersökningens huvudresultat	4
Krav från Sveriges Lärare	5
Inledning	6
Bakgrund	7
Nedskärningar	7
Barns och ungas psykiska hälsa och utsatthet för kriminalitet	8
Psykisk ohälsa hos barn och unga	8
Kriminalitet och utsatthet för brott	9
Stöd och hjälp för barn och ungdomar	9
Barns arbetsmiljö	10
Rätt till stöd och hjälp	10
Trygghet i skolan och utsatthet för hot och våld	11
Studiero	11
Lärares arbetsmiljö	12
Allt större skillnader i svensk skola	13
Resultat	15
Kommer det ske nedskärningar?	15
Vad innebär nedskärningarna för lärarna i förskolan?	16
Vad innebär nedskärningarna för lärarna i skolan?	18
Hur orolig är du för vad nedskärningar ska leda till?	21
Vilka konsekvenser blir det av nedskärningarna i förskolan?	22
Vilka konsekvenser blir det av nedskärningarna i skolan?	23
Några lärarröster om oron kring nedskärningarna	26
Lärare i förskolan	26
Lärare i grundskolans årskurs F–3	27
Lärare i grundskolans årskurs 4–6	28
Lärare i grundskolans årskurs 7–9	28
Lärare i gymnasieskolan	29
Slutsatser	30
Majoriteten av lärarna svarar att det kommer bli nedskärningar	30
Sämre arbetsmiljö för lärare	30
Minskad trygghet och studiero	30
Risk för ökad psykisk ohälsa hos barn	31
Risk för stora kunskapsstapp	32
Ökad risk för kriminalitet och utanförskap	32
Satsa på förskolan och skolan för ett bättre samhälle	33
Sveriges Lärares krav	34
Våra krav på stat och huvudmän	34
Metodbeskrivning	35
Referenser	37

Förord

Det kokar i lärarleden. Uppemot 2 500 demonstranter samlades den 6 maj 2023 vid Stockholms stadshus, och gick sedan i parad till Mynttorget för att där – ett stenkast från Sveriges riksdag – fortsätta protestera. Sedan följde fler manifestationer mot nedskärningarna som hotar förskolor och skolor till följd av en hårt pressad ekonomi på många håll runt om i landet: Arvika, Gävle, Göteborg, Sjöbo, Umeå, Salem, Örebro, Malmö, Västervik – och ändå är det troligen bara början. Detta tack vare Sveriges Lärares lokala föreningar och alla lärare som tillsammans lägger ned ett hårt arbete på att synliggöra för politiker och medborgare hur kommunernas skolbudgetar påverkar såväl arbetsmiljö som elevernas skolgång.

Det är över femton år sedan det svenska skolväsendet senast var utsatt för så stora ekonomiska besparingar som nu. Riksdagens egen utredningstjänst har visat att de ekonomiska neddragningar som nu sker är de största sedan 2007. Trots detta hävdar regeringen att man har gjort unikt stora budgetsatsningar på skolan och avser då de otillräckliga medel som skjutits till från i år. Sanningen är den att svensk skola redan innan inflation och lågkonjunktur var underfinansierad.

Politikerna försummar att investera i ungas skolgång. Genom att fråga experterna – lärarna och förskollärarna – kan vi med denna rapport visa hur nedskärningarna drabbar förskolor och skolor och får förödande konsekvenser för såväl kvalitén i undervisningen som för lärares arbetsmiljö. Och oron i lärarleden för vad nedskärningarna kommer att leda till är mycket stor.

Sverige står inför tuffa samhällsutmaningar. Barns och ungas psykiska ohälsa har kraftigt försämrats under de senaste åren och allt fler unga dras in i kriminalitet. Enligt forskning kan skolan här fungera som skyddsfaktor. Men det kräver rätt förutsättningar. Idag får endast hälften av de elever som är i behov av särskilt stöd det, och många lärare upplever att deras klasser/grupper har alldeles för många barn/elever för att ha en fungerande lärmiljö. Arbetsmiljöverkets senaste undersökning visar att lärare i hög grad upplever hög arbetsbelastning och att deras arbete är fysiskt och psykiskt påfrestande.

Trots att förskolans och skolans viktiga roll för att minska samhällsproblemen konstateras gång på gång så genomförs förvånansvärt få satsningar. Snarare är det tvärtom. Det sparas och skärs ned. Till vilket pris? Bristen på nödvändiga resurser är ett stort svek mot barn, elever, lärare och hela samhället.

Om staten och huvudmännen vill att skolväsendet ska kunna följa skollagen och läroplanerna så måste Sverige sluta skära ned och i stället satsa på skolan! Det som nu sker är ”döden för den svenska skolan”, som en lärare i grundskolan dystert beskriver det. Vi kommer fortsätta göra allt vi kan för att den bilden inte besannas, och vi förväntar oss att landets alla politiker lyssnar till oss experter.

Åsa Fahlén

Förbundsordförande, Sveriges Lärare

Johanna Jaara Åstrand

Förbundsordförande, Sveriges Lärare

Sammanfattning och slutsatser

Sverige står inför en rad samhällsproblem. Barns och ungas psykiska ohälsa har kraftigt försämrats under de senaste åren och allt fler unga dras in i kriminalitet. Forskning visar att förskolan och skolan är skyddsfaktorer för båda dessa problem men det är då avgörande att lärarna får de förutsättningar de behöver. Som det ser ut nu går skolväsendet redan på knäna och det påverkar både lärarna och barnen/eleverna. Till exempel får endast hälften av de elever som är i behov av särskilt stöd det och många lärare upplever att deras klasser/grupper har alldeles för många barn/elever för att ha en fungerande lärmiljö. Arbetsmiljöverkets senaste undersökning visar att lärare i hög grad upplever hög arbetsbelastning och att deras arbete är fysiskt och psykiskt påfrestande.

Trots att förskolans och skolans roll för att minska samhällsproblemen konstateras gång på gång så genomförs det förvånansvärt få satsningar på förskolan och skolan. Snarare är det tvärtom. Flera undersökningar visar på att det sparas på skolan. Men till vilket pris?

Denna rapport handlar om nedskärningar i förskolan och skolan och deras konsekvenser för lärare, barn/elever och för samhället. Rapporten består av svar från lärare i förskolan, förskoleklass, grundskolans årskurs 1–9 samt gymnasieskolan.

Undersökningens huvudresultat

- **Majoriteten av lärare svarar att det kommer ske nedskärningar på deras förskola eller skola.** Störst andel lärare som svarar att det kommer ske nedskärningar finns i gruppen lärare i grundskolans årskurs 4–6 där sju av tio svarar detta. Var femte lärare svarar att de inte vet om det kommer ske nedskärningar.
- **Nedskärningarna innebär större barngrupper, minskad möjlighet att ta in vikarier och minskad personaltäthet.** Hälften av lärarna i förskolan svarar att nedskärningarna innebär större barngrupper. Mer än fyra av tio svarar att det innebär en minskad möjlighet att ta in vikarier och var femte svarar att det innebär ett vikariestopp. 45 procent svarar att det blir minskad personaltäthet och var femte att det blir färre anställda förskollärare.
- **I skolan innebär nedskärningarna en minskning av stödpersonal, minskad möjlighet att ge elever särskilt stöd men även större klass- och elevgrupper och fler undervisningstimmar per lärare.** I grundskolan svarar fler än sju av tio lärare att nedskärningarna innebär minskning av stödpersonal, till exempel elevassistenter och sex av tio svarar att det innebär minskad möjlighet att ge elever särskilt stöd. Hälften av lärarna i årskurs 7–9 och gymnasieskolan svarar att det innebär större klasser och elevgrupper. I gymnasieskolan svarar majoriteten, 53 procent, att det innebär fler undervisningstimmar per lärare.
- **Nedskärningarna kommer att leda till sämre arbetsmiljö för lärare.** Mer än nio av tio lärare svarar att nedskärningarna kommer leda till högre arbetsbelastning. Detta kommer leda till högre arbetsrelaterad stress och större risk för sjukskrivningar.
- **Risk för stora kunskapsstapp.** Åtta av tio lärare i skolan svarar att färre kommer klara kunskapsmålen. Nära sju av tio tror att studieron kommer att försämrats. 66 procent svarar att den psykiska ohälsan bland elever kommer att öka och nära hälften tror att problemen med hot och våld kommer att öka. Mer än sju av tio lärare i förskolan tror att det kommer bli en sämre lärmiljö för barnen. Mer än sju av tio tror också att det kommer leda till att färre barn kommer få det de behöver och att färre barn som behöver särskilt stöd kommer att få

det. Sex av tio lärare i förskolan och skolan tror att nedskärningarna kommer att leda till sämre likvärdighet.

- **Nästan samtliga lärare är ganska eller mycket oroliga för vad nedskärningarna kommer att leda till.** Mest oroliga är lärarna i grundskolans årskurs F–6 där sex av tio svarar att de är mycket oroliga. Över 1000 lärare har i frisvar skrivit om sin oro för vad nedskärningarna kommer leda till. Det finns en stor oro kring vilken påverkan nedskärningarna kommer att ha på lärares arbetsmiljö, på elevernas psykiska välmående och på elevernas kunskapsinhämtning samt hur allt detta kommer att påverka samhället.

Krav från Sveriges Lärare

- **Stoppa nedskärningarna i förskolan och skolan!** Förskolan och skolan är viktiga samhällsinstitutioner för att få ett demokratiskt samhälle att fungera. Om staten och huvudmännen vill att skolväsendet ska kunna följa skollagen och läroplanerna så måste man sluta skära ned och i stället investera i förskolan och skolan.
- **28 miljarder i tillskott till skola och utbildning.** Läget är just nu akut för Sveriges förskolor och skolor så en omedelbar investering 2023 på 12 miljarder kronor måste göras. Inför 2024 måste en ytterligare investering göras på 16 miljarder kronor.
- **Reglera kvalitetsfaktorer som undervisningstid, tid för både planering samt för- och efterarbete, minimibemanning, lärartäthet och elev-/barngruppsstorlekar.** Alla dessa faktorer påverkar lärarnas möjlighet att lära barnen/eleverna det som de enligt läroplanen ska lära sig. Barn och elever har rätt till behöriga lärare. Det måste finnas ett rimligt tak för antalet barn/elever per klass/grupp så att undervisning kan utföras med studiero. Vid för stora grupper riskerar det snarare handla om förvaring av barn/elever och risken är stor för minskad studiero och ökad risk för hot och våld. Lärarna behöver också tid för både planering samt för- och efterarbete eftersom det är en förutsättning för att undervisningen ska bli av god kvalitet.
- **Ge lärare förutsättningar för att klara av sitt kärnuppdrag.** Det finns flera förutsättningar som lärare behöver för att klara av sitt kärnuppdrag. De behöver tillgång till relevanta läromedel och anpassade lokaler. Barn/elever som behöver särskilt stöd måste få det och stödpersonal, till exempel elevassistenter, måste anställas om behov finns. Det behöver finnas en utbyggd elevhälsa med till exempel speciallärare, specialpedagoger, skolkuratorer och skolsköterskor.
- **Förskolan och skolan kan inte lösa de stora samhällsproblemen som finns.** Utöver dessa krav anser Sveriges Lärare därför att **extra satsningar måste göras på barn- och ungdomspsykiatrien.** Barn och unga som mår psykiskt dåligt eller är i behov av utredning måste skyndsamt få hjälp. Det behöver också ske **en bättre samordning mellan olika viktiga instanser** som BUP, socialtjänsten, polisen och skolväsendet för de barn som på olika sätt är utsatta oavsett om det är kopplat till psykisk ohälsa eller kriminalitet. Det bör tydliggöras vem som har samordningsansvar, men det ska inte ligga på skolan eftersom skolväsendets fokus ska ligga på utbildning.

Inledning

”Döden för svenska skolan”

— Lärare i grundskolans årskurs 1–3

Debatten i media är alltid het efter att rapporter om elevers kunskapsnivå eller läsförståelse släpps. Det ojas över de sjunkande resultaten och politiker från alla partier uttrycker att det är viktigt att satsa på skolan. Det lyfts att lärare ska få förutsättningar för sitt arbete, att eleverna ska få bra läromedel, att det ska anställas fler specialpedagoger/speciallärare och att det måste bli ordning och reda i klassrummen. Ett annat omdiskuterat ämne är gängkriminalitet och det ökande våldet bland unga (SR, 2023:1; DN, 2022; SU, 2022). I Tidöavtalet lyfts kriminalitet och gängkriminalitet som ett av Sveriges viktigaste samhällsproblem. Ofta påpekas det att förskolan och skolan har en viktig roll kopplat till att förebygga att unga hamnar i gängkriminalitet, vilket också stöds av forskningen (SR, 2023:2; SOU, 1999:61; Bäckman, 2017).

Psykisk ohälsa hos barn har ökat under de senaste decennierna (Folkhälsomyndigheten, 2022; BRIS, 2023; Friends, 2022). Folkhälsomyndighetens undersökning skolbarns hälsovanor visar oroande tendenser där barn mår allt sämre i skolan. Trivseln minskar, skolstressen ökar och allt fler mobbas i skolan (Folkhälsomyndigheten, 2023). Trots de stora problemen med psykisk ohälsa så är det svårt att få hjälp av barn- och ungdomspsykiatri. I mars i år rapporterade TV4 att många regioner inte lever upp till kraven om att barn ska få ett bedömningssamtal inom 30 dagar (TV4, 2023). Förskolan och skolan är skyddsfaktorer mot psykiska besvär hos barn och unga (Granvik Saminathen, Brolin Låftman, & Modin, 2020; Almqvist & Björck, 2023; Folkhälsomyndigheten och CES, 2017) och Folkhälsomyndigheten har fört fram brister i skolans funktion som en bidragande orsak till ökningen av psykosomatiska symptom bland unga i Sverige (Folkhälsomyndigheten, 2018).

Trots att förskolans och skolans roll för att minska samhällsproblemen konstateras gång på gång så genomförs det förvånansvärt få satsningar på förskolan och skolan. Snarare är det tvärtom. Sveriges Lärares rapport *Pengarna är slut* visar på de nedskärningar som har skett inför 2023 (Sveriges Lärare, 2023:1). Undersökningen baseras på svar från föreningar¹ inom Sveriges Lärare och medlemmar. Den övervägande majoriteten av föreningarna i Sveriges Lärare svarar att verksamheten har fått mindre resurser för 2023 om man jämför med 2022. Majoriteten svarar att de helt eller delvis tar avstånd från påståendet att de ekonomiska resurserna i deras kommun är tillräckliga för att möta utbildningens mål. Trots att lärarna på olika sätt varnar om konsekvenserna så verkar inte politikerna ta det på allvar. De verkar vara för upptagna med att antingen anklaga varandra för den uppkomna situationen eller att peka på varandra i frågan om vem som ska betala för kalaset². Men till vilket pris?

Denna rapport handlar om nedskärningar i förskolan och skolan och deras konsekvenser för eleverna, lärarna och Sverige. Målgruppen är lärare i förskolan, förskoleklass, grundskolans årskurs 1–9 samt gymnasieskolan. Med benämningen lärare så menar vi lärare och förskollärare i samtliga dessa verksamheter.

¹ Sveriges Lärares föreningar är de lokal- och regionförening som finns inom Sveriges Lärare, vilket motsvarar Sveriges alla kommuner samt de kommunalförbund som bedriver gymnasieskola.

² Se bland annat <https://sverigesradio.se/artikel/politiker-oense-om-ansvaret-for-nedskarningarna-i-skolan> och <https://sverigesradio.se/artikel/s-toppens-regeringskanga-kommunerna-far-for-lite-pengar>

Bakgrund

Förskolan och skolan är kommunaliserad, det betyder bland annat att kommunerna är huvudansvariga för finansieringen av skolan. Staten finansierar dock skolan genom olika statsbidrag. Vissa av dessa är generella medan andra är riktade.

Nedskärningar

Enligt SKR:s beräkningar kommer kommuner och regioner få ett underskott på 24 miljarder kronor under 2024³. Enligt SKR beror detta på inflationen, prisökningar och pensionsavsättningar. SKR kräver att regeringen skjuter till pengar och varnar för att statens kortsiktighet är problematisk. Ledningen i de tre storstadskommunerna Stockholm, Göteborg och Malmö ger regeringen en känga eftersom de anser att regeringen har varit tondöva inför de stora utmaningar som kommunerna nu står inför, inte minst på grund av inflationen. Regeringen å andra sidan hävdar att de gör de största satsningarna på 30 år och att kommunerna måste ta sitt ansvar. En granskning visade dock att inflationen åt upp 2 miljarder av satsningen så i realiteten blev det inte den största satsningen (SVT, 2023).

Sveriges Lärares rapport *Pengarna är slut* baseras på svar från föreningar⁴ inom Sveriges Lärare och medlemmar. Den övervägande majoriteten av föreningarna i Sveriges Lärare svarade att verksamheten har fått mindre resurser för 2023 om man jämför med 2022 (Sveriges Lärare, 2023:1). Mer än var femte, nästan var fjärde inom grundskolan och fritidshem, svarade att förutsättningarna är mycket sämre 2023 jämfört med 2022. De ekonomiska förutsättningarna inför 2024 ser ännu värre ut. Mer än hälften svarade att det kommer bli ännu sämre och tre av tio svarade att det kommer bli mycket sämre 2024 än 2023 – det vill säga åtta av tio får det sämre.

Majoriteten (mellan 72 och 86 procent, med lägst andel i komvux och högst andel i grundskolan) svarade att de helt eller delvis tar avstånd till påståendet att de ekonomiska resurserna i deras kommun är tillräckliga för att de ska möta utbildningens mål. Nästan fyra av tio inom grundskolan tog helt avstånd till detta. Majoriteten av lärarna i grundskolan svarade att det har blivit en minskad lärartäthet. Fyra av tio lärare inom grundskolan inklusive förskoleklass svarade att antalet elevassistenter har minskat och 23 procent svarade att elevhälsan har minskat mellan 2022 och 2023.

Sveriges Skolledare har också genomfört en undersökning om besparingar (Sveriges Skolledare, 2023). 64 procent av rektorerna i grundskolan svarade att de under 2023 kommer tvingas genomföra besparingar som kommer påverka elevernas möjlighet att nå målen för utbildningen. Endast var tionde skolledare svarade att de instämmer i att huvudmannen säkerställer att det finns tillräckliga resurser till extra anpassningar och särskilt stöd. Även rapporten *En skola med svångrem* visar på nedskärningar som har genomförts en längre tid (Läraryrket, 2021:1). I genomsnitt har kommunerna varje år sparat 0,5 procent på skolan sedan 2018.

³ Se bland annat <https://www.dagenssamhalle.se/offentlig-ekonomi/kommunal-ekonomi/kommuner-fruktar-budget-hal-pa-24-miljarder/>; <https://skr.se/skr/tjanster/pressrum/nyheter/nyhetsarkiv/tuffaekonomiskaarkraverlangstighetfranregeringen.71129.html> och <https://skr.se/skr/tjanster/bloggarfranskr/arbetsgivarbloggen/artiklar/personalbristochunderskottutmanarvalfardensverksamheter.71729.html>

⁴ Sveriges Lärares föreningar är de lokal- och regionföreningar som finns inom Sveriges Lärare, vilket motsvarar Sveriges alla kommuner samt de kommunalförbund som bedriver gymnasieskola.

Barns och ungas psykiska hälsa och utsatthet för kriminalitet

Psykisk ohälsa hos barn och unga

Folkhälsomyndigheten genomför vart fjärde år en undersökning om skolbarns hälsovanor för åldrarna 11, 13 och 15 år. Undersökningen visar att trivseln i skolan minskar och skolstressen ökar. För flickor har ökningen varit större än för pojkar. 1985/86 svarade 13 procent av flickorna i 13-årsåldern att de inte tycker särskilt bra eller inte alls bra om skolan medan andelen 2021/22 var 45 procent. För pojkar var motsvarande siffror 20 respektive 40 procent. Det finns också stora regionala skillnader. I Gävleborgs län var det 37 procent av flickorna och 38 procent av pojkarna som svarade att de inte tycker särskilt bra eller inte alls bra om skolan, medan det i Gotlands län var 64 procent av flickorna och 44 procent av pojkarna som svarade detta.

De vanligaste besvären bland 11-åringar var för flickor sömnproblem, irriterad/dåligt humör samt känt sig nere och för pojkar var det sömnproblem, irriterad/dåligt humör samt nervös. Samtliga av dessa symtom har ökat rejält mellan 1985/86 och 2021/22. För flickor så svarade 23 procent att de flera gånger i veckan hade sömnproblem under 1985/86, för 2021/22 var andelen uppe i 43 procent. För pojkar var motsvarande siffror 22 respektive 32 procent. Majoriteten av flickor i 15-årsåldern hade känt sig nere flera gånger i veckan och hela 23 procent svarade att de har känt sig nere varje dag. 1985/86 var det endast tre procent av flickorna som svarade att de kände sig nere varje dag. Det finns även regionala skillnader på besvär. I Värmlands län svarade 51 procent av flickorna i 11-årsåldern att de flera dagar i veckan har haft sömnproblem jämfört med 32 procent i Kronobergs län.

Skolstress har ökat för samtliga ålderskategorier mellan 1997/98 till 2021/22. Andelen 13-åriga flickor som svarade att de var mycket stressade har ökat från 3 procent 1997/98 till 31 procent 2021/22. För pojkar var motsvarande ökning från 2 till 16 procent. För 15-åriga flickor så ökade andelen som svarade att de var mycket stressade från 16 procent 1997/98 till 46 procent 2021/22. Motsvarande ökning för pojkar var 3 till 23 procent. Även Skolverkets undersökning *Attityder till skolan* visar på en ökad stress hos elever (Skolverket, 2019). En tredjedel av eleverna i årskurs 4–6 svarade att de känner sig stressade en gång i veckan eller mer.

BRIS hanterade 44 420 kurativa kontakter med barn under 2022 vilket är en ökning med 66 procent sedan 2018 (BRIS, 2023). Hälften av dessa handlar om psykisk ohälsa. Samtalen kring psykisk ohälsa rör bland annat frågor om oro, depression, nedstämdhet och självmord. Andelen samtal kring självmord har ökat med 137 procent och under 2022 handlade mer än var tionde samtal om självmord. 13 procent av samtalen om psykisk ohälsa var kopplade till skolan.

De elever som har varit utsatta för våld rapporterar betydligt oftare att de ofta eller alltid har psykosomatiska besvär (Stiftelsen Allmänna Barnhuset, 2023). 42 procent av de barn som har varit utsatta för våld svarade att de alltid eller ofta har koncentrationssvårigheter. För de som inte har varit utsatta för våld var motsvarande siffra 17 procent. 34 procent hade alltid eller ofta haft sömnsvårigheter jämfört med 13 procent för de som inte hade varit utsatta för våld.

Unga kriminella har sämre hälsa än sina jämnåriga. 63 procent av de häktade barnen och ungdomarna under 2019–2020 hade ett narkotikamissbruk och över hälften, 54 procent, hade haft psykisk ohälsa före häktningen (Kriminalvården, 2022).

Kriminalitet och utsatthet för brott

Dödsskjutningar och gängkriminalitet bland unga är ett växande problem i Sverige⁵. I utredningen *Brottsförebyggande arbete i landets kommuner* konstateras att vid sidan av familjen är skolan den viktigaste arenan för brottsförebyggande insatser (SOU, 1999:61). Skolmisslyckanden är en av de viktigaste riskfaktorerna för att senare i livet dömas för brott eller på andra sätt hamna utanför samhället (Bäckman, 2017). I avhandlingen *Juvenile Crime in Context* konstaterar Julia Sandahl att delaktighet i brott bland elever till viss del är beroende på vilken skola eleverna går på (Sandahl, 2021). Elever som går i skolor med en social atmosfär präglad av ilska och missnöje med livet har förhöjda odds för självrapporterad delaktighet i allvarliga vålds- och stöldbrott. Skolkontexten kan vara av extra stor betydelse för enskilda individer som redan har en förhöjd risk att hamna i kriminalitet.

Skolan är den plats där flest unga blir utsatta för brott (BRÅ, 2023). I BRÅ:s analys konstateras det att det finns tydliga skillnader i utsatthet mellan skolor som ligger i områden med olika socioekonomi. De kunde också se ett signifikant samband mellan lägre lärartäthet och utsatthet för hot och våld i skolan. För varje ökning om en elev per lärare i skolan så ökar oddset att utsättas för hot och våld med 11 procent.

Från och med juli 2023 ska Sveriges kommuner enligt lag ta ansvar för det brottsförebyggande arbetet⁶.

Stöd och hjälp för barn och ungdomar

Barn- och ungdomspsykiatri och första linjen

Barn och ungdomar som mår psykiskt dåligt eller som på andra sätt är i behov av hjälp kan få det bland annat via första linjen samt barn- och ungdomspsykiatri (BUP). Första linjen är den instans där man kan få hjälp steget innan BUP. Enligt dokument från Uppdrag Psykisk Hälsa⁷ så har inflödet av patienter ökat under de senaste åren, men resurserna har inte ökat i samma takt (SKR, 2021). Konsekvensen av detta blir att efterfrågan inte kan mötas och köer bildas.

Enligt vårdgarantin för första linjen ska barn och unga få en medicinsk bedömning inom tre dagar. SKR:s statistik över väntetider visar att i april 2023 hade 69 procent av de som stod i kö fått en medicinsk bedömning enligt vårdgarantin (SKR, 2023:1). 30 procent fick vänta mer än tre dagar (det fanns dock ingen information om hur länge de fick vänta). Det finns stora regionala skillnader. I region Blekinge fick endast 4 procent vård inom vårdgarantin medan det i region Gotland, Region Jämtland och Härjedalen samt region Uppsala var 100 procent som fick vård enligt vårdgarantin.

För BUP innebär vårdgarantin att man ska få ett första besök inom 30 dagar och att man ska få en fördjupad utredning eller behandling efter ytterligare 30 dagar. Dock var det färre än hälften, 46 procent, som fick ett första besök inom 30 dagar enligt statistik från SKR för april månad 2023 (SKR, 2023:2). 24 procent fick vänta i över 90 dagar och 10 procent fick vänta mellan 61 och 90 dagar. Om man undersöker väntetiden för utredning och behandling ser siffrorna betydligt värre ut. Endast 19 procent fick utredning enligt vårdgarantin och hela 47 procent fick

⁵ Läs bland annat: <https://www.vilarare.se/nyheter/vald-i-skolan/lararna-moter-allt-fler-gangkriminella-i-skolan/>

⁶ Se: <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2022/12/ny-lag-ger-kommunerna-ansvar-for-brottsforebyggande-arbete/> och https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2023196-om-kommuners-ansvar-for_sfs-2023-196/

⁷ SKR och staten har sedan 2012 enats om ett arbete kring psykisk hälsa och suicidprevention. SKR samordnar arbetet genom projektet Uppdrag Psykisk Hälsa.

vänta längre än 90 dagar. Var fjärde fick behandling inom vårdgarantin och 40 procent fick vänta längre än 90 dagar. Dock finns det larmrapporter om att köerna manipuleras för att de ska se bättre ut (Aftonbladet, 2023) och att väntan på behandling kan vara år. BUP Stockholm utreds nu för vållande till annans död efter att en 11-åring tog sitt liv (Aftonbladet, 2023). I det fallet har Inspektionen för vård och omsorg (IVO) kommit med allvarlig kritik mot BUP-enheten i allt från bristande diagnostik, utredning och behandling till felaktiga och missade suicidbedömningar.

Klagomål som kommer in till IVO och patientnämnden i Sverige (PAN) som rör psykiatrisk specialistsjukvård handlar ofta om att vårdnadshavare upplever stora brister i vården. Det handlar bland annat om långa väntetider för ett första besök, väntetider för besök till psykolog, utredning och uppföljning av mediciner. Vårdnadshavare upplever att de "bollas runt" mellan olika instanser. Under 2019 och 2020 genomförde IVO en nationell tillsyn av samordningen av vården och omsorgen för barn med psykisk ohälsa (IVO, 2021). I tillsynen såg de bristande samordning och att barnen och vårdnadshavarna riskerar att falla mellan stolarna. I många fall fick vårdnadshavarna själva initiera samarbete, samordna och överföra information mellan verksamheterna. En annan granskning från 2015 visar på att remittering mellan BUP och elevhälsan är ett riskområde och att det stora antalet friskolor och privata vårdgivare också utgör en utmaning för samverkan (IVO, 2015). Brister i samverkan mellan BUP och elevhälsan kan innebära att barn inte får den hjälp de har rätt till. Även BRIS har påtalat detta och anser att hälso- och sjukvården måste ges förutsättningar att arbeta förebyggande samt att vårdkedjan måste reformeras så att den håller samman på ett annat sätt än den gör idag (BRIS, 2023).

Elevhälsan

Elevhälsan finns också där som stöd för barn och unga med psykiska besvär. Enligt skollagen (2010:800) ska det finnas en elevhälsa som ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. För dessa insatser ska det finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog, kurator och specialpedagog eller speciallärare. Tyvärr varierar tillgången till elevhälsan (SKR, 2021; Skolinspektionen, 2019). En kartläggning SKR (2021) har genomfört visar också att skillnaden i kvaliteten mellan skolors elevhälsa ökar. De största utmaningarna för elevhälsan var ökande psykisk ohälsa och behoven hos elever med långvarig skolfrånvaro. BRIS har i sin rapport ett krav på att elevhälsan måste stärkas för att minska barns och ungas psykiska ohälsa (BRIS, 2023).

Barns arbetsmiljö

Alla elevers arbetsmiljö är skyddade enligt lagen och huvudmannen är ansvarig för arbetsmiljön (Arbetsmiljöverket, 2023). Enligt Skolverket ska förskolan och skolan främja en trygg och tillitsfull arbetsmiljö för alla barn/elever och all skolpersonal – en arbetsmiljö där alla barn/elever har maximala möjligheter att lära och utvecklas (Skolverket, 2021).

Rätt till stöd och hjälp

De allra flesta lärarna i grundskolans årskurs F–6 svarade att de genomför diagnostiska test för att identifiera stödbehov samtidigt som endast sex procent svarade att de stödbehov som identifieras åtgärdas i mycket stor utsträckning (Sveriges Lärare, 2023:2). Över hälften, 56 procent, av lärarna svarar att de åtgärdas i mycket eller ganska liten utsträckning. En annan undersökning visar att det i en genomsnittlig klass finns fem elever som har extra anpassningar, två elever som har särskilt stöd och två elever som är i behov av särskilt stöd men som inte får det (Sveriges

Lärare, 2023:3). I förskoleklass ser det värst ut där endast 42 procent av eleverna som är i behov av särskilt stöd får det.

Trygghet i skolan och utsatthet för hot och våld

Skolinspektionens rapport *Tio år av elevers röster – Skolenkäten 2010–2020* visar på att tryggheten i skolan har minskat för elever i årskurs 5, årskurs 9 samt gymnasieskolan. (Skolinspektionen, 2023). Andelen som känner sig helt och hållet trygga har minskat med runt tio procentenheter för alla tre grupper och andelen som svarade att det stämmer ganska dåligt eller inte alls att de känner sig trygga i skolan har ökat. Störst är ökningen för årskurs 9. En bidragande orsak, enligt Skolinspektionen, till att elever kände sig mindre trygga var att det har blivit vanligare att vara rädd för andra elever. I årskurs 9 ökade andelen som svarade att de instämde i påståendet ”i min skola finns det elever jag är rädd för” från 13 till 19 procent. Även en större andel lärare svarade 2020 att det stämmer ganska dåligt eller inte alls att eleverna på skolan känner sig trygga jämfört med 2014.

Friends genomför varje år en undersökning om mobbning, trygghet och utsatthet för kränkningar (Friends, 2022). Andelen tjejer i årskurs 6–9 som svarade att de alltid, ofta eller ibland känner sig otrygga i skolan har ökat från 18 procent 2014/15 till 24 procent 2021/22. Var tionde flicka i årskurs 3–6 svarade att hon under det senaste året har blivit utsatt för mobbning. För pojkar var motsvarande siffra åtta procent. 12 procent av flickorna och 7 procent av pojkarna i årskurs 6–9 svarade att de under det senaste året har blivit utsatta för sexuella trakasserier. 30 procent i årskurs 3–6 svarade att de ibland, oftast eller alltid känner sig oroliga för att bli illa behandlade i skolan. Nästan var fjärde elev i årskurs 3–9 svarade att de har blivit utsatta för kränkningar av en annan elev. För flickor var motsvarande siffra 28 procent.

Även Skolverkets undersökning visar på en ökad utsatthet (Skolverket, 2019). 2018 var det en lägre andel som svarade att de aldrig känner sig mobbade av andra elever jämfört med 2015. Det var också en lägre andel som svarade att de aldrig har varit med om att andra elever slår dem eller gör dem illa.

En annan undersökning visade att 40 procent av skoleleverna hade varit utsatta för våld av en jämnårig (Stiftelsen Allmänna Barnhuset, 2023). 35 procent svarade att de hade blivit mobbade minst en gång och 19 procent hade blivit utsatta för mobbning vid flera tillfällen. 19 procent svarade att de hade mobbat någon vid minst ett tillfälle och 6 procent svarade att de hade mobbat andra vid flertalet tillfällen. Bland elever som hade mobbat andra hade 35 procent varit utsatta för mobbning själva.

Studiero

Enligt skollagen (2010:800) ska alla elever tillförsäkras en skolmiljö där utbildningen präglas av trygghet och undervisningen av studiero.

Läraryrket genomförde 2019 en undersökning om studiero (Läraryrket, 2019). Drygt en av tre lärare svarade att det har varit en störande ljudnivå på ungefär hälften av lektionerna eller mer. Fyra av tio svarade att en stor del av undervisningstiden går åt att hålla ordning i klassrummet. Knappt en av fyra grundskollärare svarade att studieron har varit så pass dålig att deras elever inte lär sig det de ska på ungefär hälften av lektionerna eller fler. Drygt en av fyra lärare svarade att de har funderat på att sluta som lärare på grund av bristande studiero. Det som flest lärare trodde skulle bidra till att skapa studiero i klassrummet var att ge särskilt stöd till de elever som behöver det, samt mindre elevgrupper. Nästan sju av tio grundskollärare

svarade att det som skulle bidra mest var att ge särskilt stöd till de elever som behöver det. Hälften av lärarna i gymnasieskolan och 43 procent av lärarna i grundskolan svarar att mindre elevgrupper skulle bidra till bättre studiero.

I Skolinspektionens skolenkät svarade drygt var tredje elev i årskurs 9 att det stämmer ganska dåligt eller inte alls att de har studiero på lektionerna (Skolinspektionen, 2023). Bland elever i årskurs 5 har det blivit vanligare att svara att man blir störd av andra elever. Det ökade från 54 till 61 procent mellan 2012 och 2020. Lärarna i grundskolan svarar också i högre utsträckning att det stämmer ganska bra eller helt och hållet att det tar upp en stor del av deras undervisningstid att upprätthålla ordningen i. Andelen har ökat från 25 till 37 procent mellan 2012 och 2020. Vårdnadshavare upplever också en försämring i studiero. Fler vårdnadshavare med barn i förskoleklass och grundskolan svarade att det stämmer ganska dåligt eller inte alls att de upplever att deras barn har studiero under lektionerna.

Sveriges Lärare har genomfört en undersökning för att undersöka klass- och gruppstorlekar (Sveriges Lärare, 2023:3). Storlekarna skiljer sig åt beroende på skolform. I samtliga skolformer är typvärdet större än medelvärdet vilket innebär att det vanligaste elevantalet var högre än det genomsnittliga elevantalet. Anledningen till detta är att det finns en spridning där riktigt små elevgrupper drar ner medelvärdet. Störst klasser har man i gymnasieskolan där genomsnittet är 24 elever medan det vanligaste elevantalet, typvärdet, var 32 elever. I undersökningen har lärarna fått göra en bedömning av huruvida de anser att gruppstorleken är för stor, lagom eller för liten. De som svarar att de har för stor grupp har i genomsnitt 26 elever medan de som svarar att de har en lagom grupp har 19. 78 procent av lärarna som svarar att de har en för stor grupp svarade att effekterna av att ha för många elever blir att de elever som behöver hjälp inte får den hjälp de behöver. Hela nio av tio lärare i grundskolan årskurs 1–3 svarar detta. Nära hälften av lärarna svarade att studieron störs. Ingen lärare svarade att det inte påverkade något.

Lärares arbetsmiljö

Arbetsmiljöverket genomför arbetsmiljöundersökningar vartannat år (Arbetsmiljöverket, 2023). I den senaste undersökningen från 2021 så svarade var fjärde lärare i förskolan att de i hög grad har ett fysiskt krävande arbete. 45 procent av lärarna i grundskolan, 37 procent av lärarna i förskolan och 34 procent av lärarna i gymnasieskolan ansåg att deras arbete i hög grad är psykiskt påfrestande. 42 procent av lärarna i förskolan, 38 procent av lärarna i grundskolan och 34 procent av lärarna i gymnasieskolan har i hög grad hög arbetsbelastning.

Var tionde lärare i gymnasieskolan, mer än var femte i grundskolan och nästan var tredje lärare i förskolan svarade att de i hög grad har skäl till oro för att deras arbete på sikt kan innebära hälsorisker. 70 procent av lärarna i grundskolan har arbetat trots sjukdom eftersom de inte ville belasta sina kollegor.

47 procent av lärarna i grundskolan och 29 procent av lärarna i förskolan har varje vecka varit tvungna att dra in på lunchen, arbeta över eller ta med jobb hem. 49 procent av lärarna i grundskolan och 44 procent av lärarna i förskolan svarade att minst halva tiden går åt till att lösa krävande problem. Var femte lärare har av hälsoskäl övervägt att byta arbetsuppgifter. Mer än sex av tio lärare svarade att de instämmer helt eller delvis i att de har alldeles för mycket att göra. Var fjärde lärare i gymnasieskolan, 45 procent av lärarna i grundskolan och 60 procent av lärarna i förskolan har en hög anspänning i krav- och kontrollindex vilket innebär att de har höga krav och för låg egen kontroll.

SCB genomförde 2022 en undersökning kring varför man som lärare lämnar yrket (SCB, 2023). Hög arbetsbelastning var en av de vanligaste orsakerna till att man som lärare lämnar yrket. Inom grundskolan svarade sju av tio lärare att det bidrog helt eller delvis till att de lämnade yrket. Mer än fyra av tio lärare i grundskolan svarade att för stora elevgrupper bidrog helt eller delvis till att de lämnade yrket. I jämförelse med 2016 så har andelen ökat som svarar att för stora elevgrupper, att yrket var för psykisk krävande samt att det var för hög arbetsbelastning bidrog helt eller delvis till att de valde att lämna yrket.

Läraryrket genomförde 2021 en undersökning om lärares utsatthet för hot och våld vilket sammanställdes i två rapporter; en för fritidshem, förskoleklass och grundskolans årskurs 1–6 samt en för grundskolans årskurs 7–9, gymnasieskolan samt vuxenutbildningen (Läraryrket, 2021:2; Läraryrket, 2021:3).

I rapporten för de yngre åldrarna så svarade 37 procent av lärarna att hot och våld är ett ganska eller mycket stort problem på deras skola. Sju av tio lärare svarade att en elev någon gång under 2020 har utsatt dem för en hotfull situation. 66 procent svarade att det minst en gång under 2020 har hänt att någon elev har utsatt dem för hot om våld och 22 procent svarade att det har hänt minst en gång i månaden. 72 procent hade under 2020 varit utsatta för verbalt våld och 22 procent svarade att det har hänt varje vecka. Majoriteten av lärarna hade minst en gång under 2020 varit utsatta för fysiskt våld och var tionde svarade att det har hänt flera gånger.

I rapporten för de äldre eleverna så svarade 27 procent av lärarna i grundskolan och 15 procent av lärarna i gymnasieskolan att hot och våld är ett mycket eller ganska stort problem på deras skola. Majoriteten av lärarna i grundskolans årskurs 7–9 och var femte lärare i gymnasieskolan hade minst en gång under 2020 varit med om att en elev hade utsatt dem för en hotfull situation. Majoriteten av lärarna i grundskolans årskurs 7–9 svarade också att en elev hade utsatt dem för verbalt våld under 2020. 17 procent svarade att det hade hänt varje månad eller oftare. För lärare i gymnasieskolan var motsvarande siffror 26 respektive 3 procent.

Allt större skillnader i svensk skola

I rapporten *Ska alla elever få lyckas?* framkommer det att skillnaderna i svensk skola har ökat kraftigt över tid (Sveriges Lärare, 2023:4). Sämst har utvecklingen varit för de elever som är utlandsfödda och vars familjer har lägst inkomster, men den negativa utvecklingen har även skett för elever som är födda i Sverige med svenska föräldrar. Internationella kunskapsmätningen PIRLS 2021 visar att elever i årskurs 4 har försämrat sina resultat i läsförståelse jämfört med PIRLS 2016 (Skolverket, 2023). Elevers socioekonomiska bakgrund och vilken skola eleven går i har stor betydelse för läsförståelsen. Läsförståelsen för resursvaga elever sjunker medan den ligger kvar på samma nivå för resursstarka elever. Andelen elever som inte når upp till den lägsta kunskapsnivån har mer än fördubblats sedan 2016. I Sverige är skillnaderna i resultat mellan skolor större än i samtliga övriga nordiska länder. Detta gäller även när hänsyn tas till elevens egen socioekonomiska bakgrund. En högre andel rektorer svarar också att det finns problem i skolan jämfört med genomsnittet i EU/OECD.

Våren 2022 var det nästan 18 000 elever, motsvarande 15 procent, som gick ut grundskolan, utan behörighet till något av gymnasieskolans nationella program (Skolverket, 2022). Enligt Skolverket har det skett en nedåtgång jämfört med 2021. Andelen elever som är behöriga är högre bland elever som har minst en förälder med eftergymnasial utbildning (93 procent) jämfört med de elever vars föräldrar har lägre utbildningsnivå (75 procent). Dock sjönk andelen

behöriga i båda grupperna. Det skiljer sig också på läns- och kommunnivå⁸. Högst andel ej behöriga finns i Örebro län där 21 procent av eleverna inte är behöriga jämfört med Stockholms län där 11 procent inte är behöriga. På kommunnivå är det Danderyd som har lägst andel ej behöriga elever, 2 procent jämfört med Haparanda där 39 procent inte är behöriga⁹. Det fria skolvalet har bidragit till en segregation mellan skolor. Enligt Statskontoret så är inte skolorna enbart segregerade utifrån socioekonomiska bakgrundsfaktorer utan också på så vis att studiemotiverade elever, oavsett bakgrund, tenderar att söka sig till skolor där det finns många andra studiemotiverade elever (Statskontoret, 2013).

Andelen behöriga lärare skiljer sig också kraftigt åt mellan skolor och mellan kommuner. Sollefteå är den kommun som har lägst andel, 53 procent, med lärarlegitimation och behörighet i minst ett ämne. Kommunen med högst andel behöriga lärare är Vadstena med 96 procent.

Förskolan har en positiv effekt på barns framtida studieresultat¹⁰. I utredningen *Förskola för alla barn – för bättre språkutveckling i svenska* konstateras att störst positiv effekt finns det för barn med svag socioekonomisk bakgrund. Folkhälsomyndighetens och Centrum för epidemiologi och samhällsmedicins (CES) litteraturöversikt visar på att barn som har gått i förskola har bättre språkliga och matematiska färdigheter, färre psykiska problem samt infektioner, högre utbildningsnivå och högre inkomster i vuxen ålder. (Folkhälsomyndigheten och CES, 2017). Utredningen *Förskola för alla barn – för bättre språkutveckling i svenska* föreslår obligatorisk förskola från 5 år eftersom det bland annat skulle ge alla barn bättre förutsättningar att klara av sin skolgång.

Att unga inte klarar skolan har ett högt pris inte bara för individen utan även för samhället. Ekonomerna Ingvar Nilsson och Anders Wadeskog räknade 2008 på vad de kallar utanförskapets pris. De gjorde då en analys på att om 12,8 procent av varje årskull hamnar utanför samhället så kostar det samhället 210 miljarder kronor per årskull (Nilsson & Wadeskog, 2008).

⁸ Statistik från Skolverket.

⁹ Dock saknas resultat för 36 kommuner på grund av för få elever.

¹⁰ Se genomgång av forskningen i utredningen *Förskola för alla barn – för bättre språkutveckling i svenska*, SOU 2020:76 och <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/3addb7a81de44a8b8a8f4bfa29b8306c/for-skolans-paverkan-barns-halsa-01086.pdf>

Resultat

Resultatet baseras på svar från Sverige Lärares medlemspanel. Resultatet är uppdelat på var i skolväsendet man arbetar. Benämningen lärare kommer att användas för samtliga typer av lärare, det vill säga oavsett om man är förskollärare, grundskollärare eller gymnasielärare.

Kommer det ske nedskärningar?

62 procent av lärarna svarar att det under 2023 eller 2024 kommer ske (eller har skett) nedskärningar på deras förskola/skola (diagram 1). Störst andel lärare som svarar att det kommer ske nedskärningar är lärare i grundskolans årskurs 4–6 där sju av tio svarar detta. Förskolan är den verksamhet där minst andel, 54 procent, svarar att det kommer ske nedskärningar.

”Varje år görs det nya nedskärningar i X kommun. Detta har resulterat i färre lärare, färre personal på fritidshemmet och färre assistenter/resurser. Vårt uppdrag som ska uppnås enligt läroplanen är en utopi. Vi har inte ens pengar till att köpa in skrivböcker och blyertspennor i slutet av terminen. Elever i behov av särskilt stöd får redan idag alldeles för lite hjälp för att klara av både kunskapsinhämtning och sociala relationer. X kommun gjorde en vinst på flera hundra miljoner. MEN inga nya satsningar görs på skolan, det ’effektiviserar’ och görs neddragningar varje läsår. Att vara Sveriges bästa skolkommun är X kommuns vision... men det får inte kosta något.”

— Lärare i grundskolans årskurs F–3

”Kommunen skär hårt 2 % av skolpengen och det slår hårt på oss.”

— Lärare i grundskolans årskurs 7–9

Var femte lärare svarar att de inte vet om det kommer ske nedskärningar. Störst är andelen i förskolan och gymnasieskolan där var fjärde lärare svarar detta. Men vissa skriver i frisvaren att det redan har varit nedskärningar och för vissa har det varit nedskärningar under flera år.

”Jag känner inte till nedskärningar inför kommande läsår men min skola genomförde stora nedskärningar i höstas som ledde till problem med arbetsbelastning, psykisk ohälsa hos personal och sämre målluppfyllelse för eleverna.”

— Lärare i gymnasieskolan

”Vi har haft nedskärningar 4 år i rad, varje gång säger vi att det inte går mer. Nu fick vi veta att 1 matte/NO-lärare, 1 elevassistent och vår trygghetspedagog måste sluta. Hela personalgruppen är nedstämd och uppgiven. Vissa funderar på att sluta. Vi är oroliga för att flera elever kommer få sämre resultat och inte bli behöriga. Nyanlända får gå direkt ut i klass utan språkstöd.”

— Lärare i grundskolans årskurs 7–9

17 procent av lärarna svarar att det inte kommer vara några nedskärningar. Men vissa lärare svarar att även om det inte är några nedskärningar detta år så finns det ändå stora problem med att få resurserna att räcka, särskilt när det gäller särskilt stöd.

”Just nu är det bedrövligt och detta är oberoende av nedskärningar. Vi har flera elever i behov av särskilt stöd både kunskapsmässigt och socialt. Vi har inte pratat om nedskärningar på min skola men vi är många som är bekymrade om hösten.”

— Lärare i grundskolans årskurs 4–6

”Denna termin har vi inte några direkta nedskärningar som vi märkt av, men vi får aldrig stöd för barn som behöver. Vi har många barn med diagnoser, eller är i stora behov av anpassningar och stöd. Vi har de senaste åren inte heller haft råd att anställa nya förskollärare när någon slutat eller gått i pension. Vi måste hela tiden ändra om för att kunna anpassa oss så bra som möjligt efter alla utmaningar.”

— Lärare i förskolan

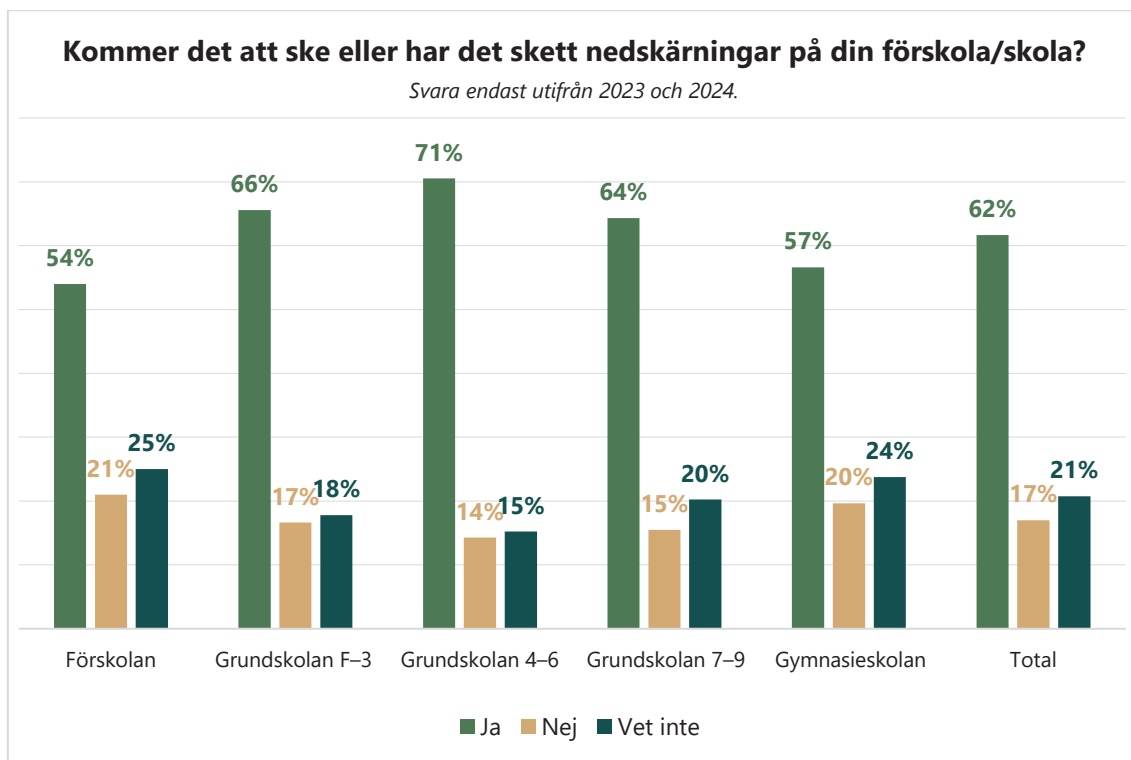

Diagram 1. Procentuell fördelning över huruvida det kommer att ske eller har skett nedskärningar på förskolan/skolan uppdelat på var i skolväsendet man arbetar. Baserat på svar från 2697 lärare.

Vad innebär nedskärningarna för lärarna i förskolan?

För hälften av lärarna i förskolan så innebär nedskärningarna större barngrupper och för 45 procent minskad personaltäthet (diagram 2).

”Stora barngrupper innebär mindre tid till varje barn, barnen får inte sina behov tillgodosedda och utmanas inte. Det sker ingen undervisning, utan barnpassning.”

— Lärare i förskolan

”Mindre personal och fler barn till hösten. Jag och mina kollegor vet inte om vi kommer orka.”

— Lärare i förskolan

46 procent svarar att det innebär minskad möjlighet att ta in vikarier och var femte svarar att det blir ett helt vikariestopp.

”Att man inte får in vikarier när ordinarie personal är sjuka eller sjukskrivna. Dels finns det inte vikarier att få tag på och dels ska vi försöka lösa det så gott vi kan i huset för att minska vikariekostnader. Detta leder till högre arbetsbelastning, stress och detta känner barnen av vilket i sin tur leder till en orolig barngrupp. Vi som är kvar hinner inte med vårt

uppdrag där vi inte hinner med att undervisa det vi tänkt. A och O är självklart att se till att barnen känner sig trygga och det är det vi jobbar mest med. Allt annat läggs på paus.

— Lärare i förskolan

38 procent svarar att det innebär att färre barn får möjlighet till särskilt stöd.

"Barnen får inte den utbildning de har rätt till och barn som behöver särskilt stöd får inte de behoven tillgodosedda."

— Lärare i förskolan

"Barn i behov av särskilt stöd får inte det stödet de behöver."

— Lärare i förskolan

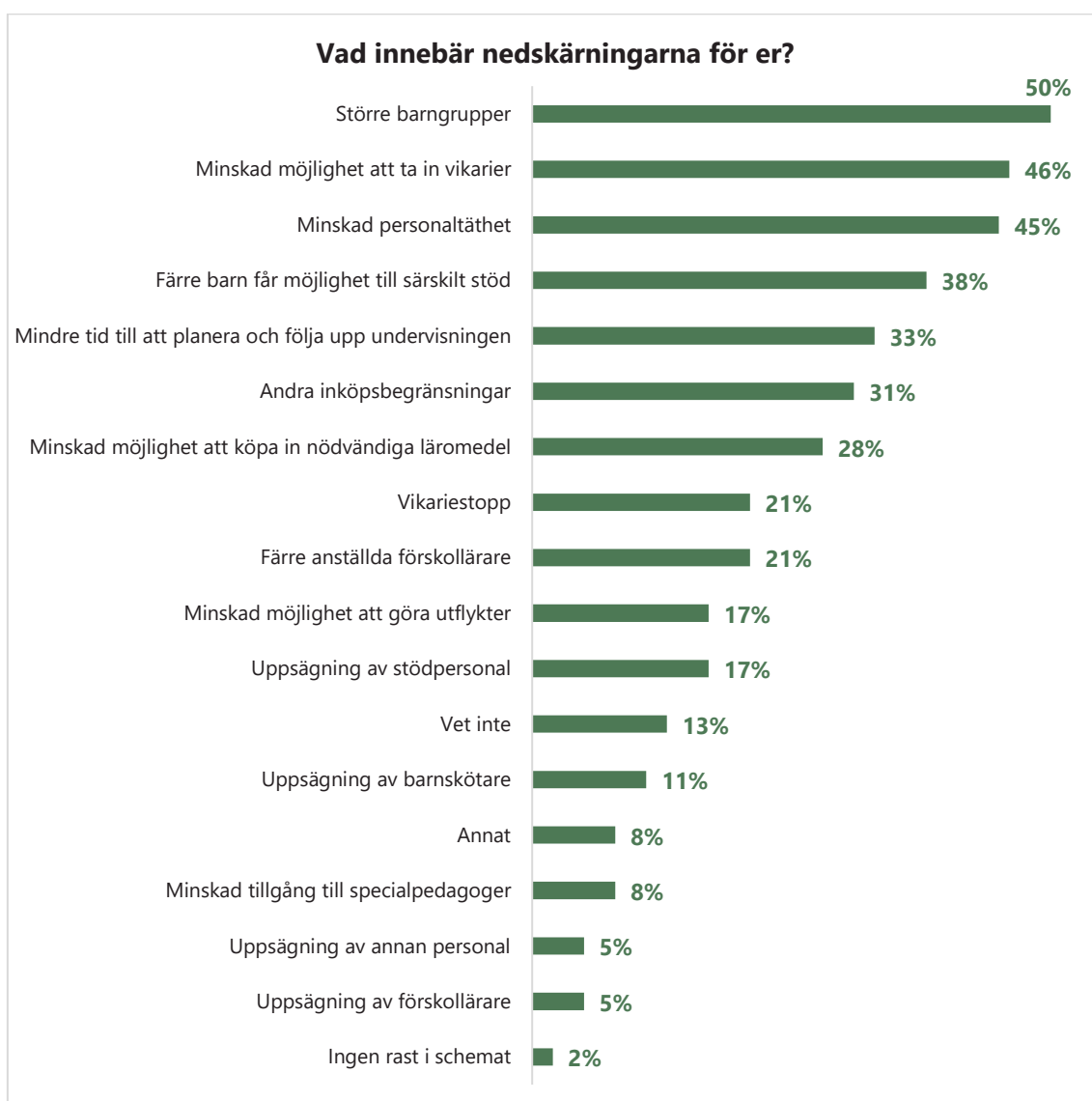

Diagram 2. Procentuell fördelning över vad nedskärningarna innebär för förskollärarna i förskolan. Baserat på svar från 626 förskollärare.

Vad innebär nedskärningarna för lärarna i skolan?

Den vanligaste nedskärningen i skolan är minskning av stödpersonal (diagram 3). Nära sju av tio lärare svarar detta och nära åtta av tio inom grundskolans årskurs 4–6. Därefter kommer minskade möjligheter att ge särskilt stöd där sex av tio lärare i grundskolan svarar att nedskärningarna innebär det.

”Vi har ännu inte helt klart med tjänstefördelningen men det är klart att det blir minskning av elevassistenter. Men även avisering av specialpedagogminskning. Sedan tidigare har vi ingen SVA-lärare på lågstadiet trots att vi är en utanförskapsskola.”

— Lärare i grundskolans årskurs F–3

”Jag har två elever som kommer få minskat stöd och utan det kommer de inte klara all undervisning i ett klassrum.”

— Lärare i grundskolans årskurs 4–6

”Framför allt är jag orolig för de elever som behöver lite extra stöd för att nå godkända betyg. Deras stöd försvinner i neddragningen och läggs på ordinarie lärare. Att hjälpa närmare 10 elever med detta behov i en grupp med 27 elever totalt, det är orimligt. Känner redan en stress inför hösten, hur ska man orka? Jag skäms för att träffa vårdnadshavare när jag rör mig ute på samhället, eftersom jag vet vad deras barn behöver men inte har möjlighet att ge dem det. Vad ska dessa ungdomar tänka om skolan/samhället när de går ur 9:an utan behörighet till gymnasiet? Är de inte värda mer?”

— Lärare i grundskolans årskurs 7–9

”Elevassistenter och annat stöd tas bort, trots att det finns många elever som har behov av det. De har rätt till stöd men får inte det, vilket gör att de inte får samma möjlighet som andra elever att klara skolan.”

— Lärare i gymnasieskolan

Fyra av tio lärare svarar att det innebär fler undervisningstimmar per lärare. Hälften av lärarna i gymnasieskolan svarar detta.

”En ökning av klasstorlekar i kombination med utökad undervisningstid gör att lärarna känner en konstant samvetsstress. Tid till för- och efterarbete har minskat samtidigt som mentorskapet har svällt med fler elever att ta ansvar för.”

— Lärare i gymnasieskolan

”Min undervisningstid ökar, jag blir lärare i fler ämnen, dvs min arbetsbörda ökar, vet inte om jag kommer orka vara lärare i framtiden.”

— Lärare i grundskolans årskurs 4–6

Nära hälften av alla lärare svarar att det kommer bli färre lärare på grund av uppsägningar/omplaceringar.

”På vår skola har omorganisering och nedskärningar lett till ofrivilliga uppsägningar och även frivilliga uppsägningar, lärare vill byta arbetsplats eller lämna yrket.”

— Lärare i gymnasieskolan

”Inga uppsägningar just nu men omplaceringar och slimmad organisation.”

— Lärare i grundskolans årskurs 7–9

”Färre lärare som får ha hand om större grupper. Vi går från en lärartäthet på 280% i en årskurs med 60 elever till 220% nästa år.”

— Lärare i grundskolans årskurs F–3

Fyra av tio lärare svarar att klass- och gruppstorlekarna kommer öka. Värst ser det ut för lärarna i grundskolans årskurs 7–9 och i gymnasieskolan där över hälften svarar detta.

”Vi har redan stora klasser som man arbetar själv med. Jag tror att vi kommer få fler elever i klasserna ca 30 st på lågstadiet.”

— Lärare i grundskolans årskurs F–3

”Vi kommer få fler elever i våra klasser och inte tillräckligt med resurser till det. 30 elever i klasserna och många elever som mår psykiskt dåligt och flera som inte når upp till kunskapskraven.”

— Lärare i grundskolans årskurs 4–6

”Jag själv kommer nästa läsår arbeta 20 % mindre, men med 20 fler elever än nu, d.v.s. min arbetsbörda kommer öka avsevärt trots att jag redan nu är stressad och haft stressymptom. Förstår inte hur det ska gå ihop.”

— Lärare i grundskolans årskurs 7–9

”På min skola fyller man klasser i åk 1 på gymnasiet till bristningsgränsen för att få in så mycket pengar som möjligt. I en klass var det 37 elever trots att det fanns max 34 stolar. När någon elev slutar, fyller man på från kön. Pga lärarbrist får enskild lärare många fler elever. Jag har 270 elever i undervisning, en höjning med 90 elever från året innan.”

— Lärare i gymnasieskolan

Vad innebär nedskärningarna för er?

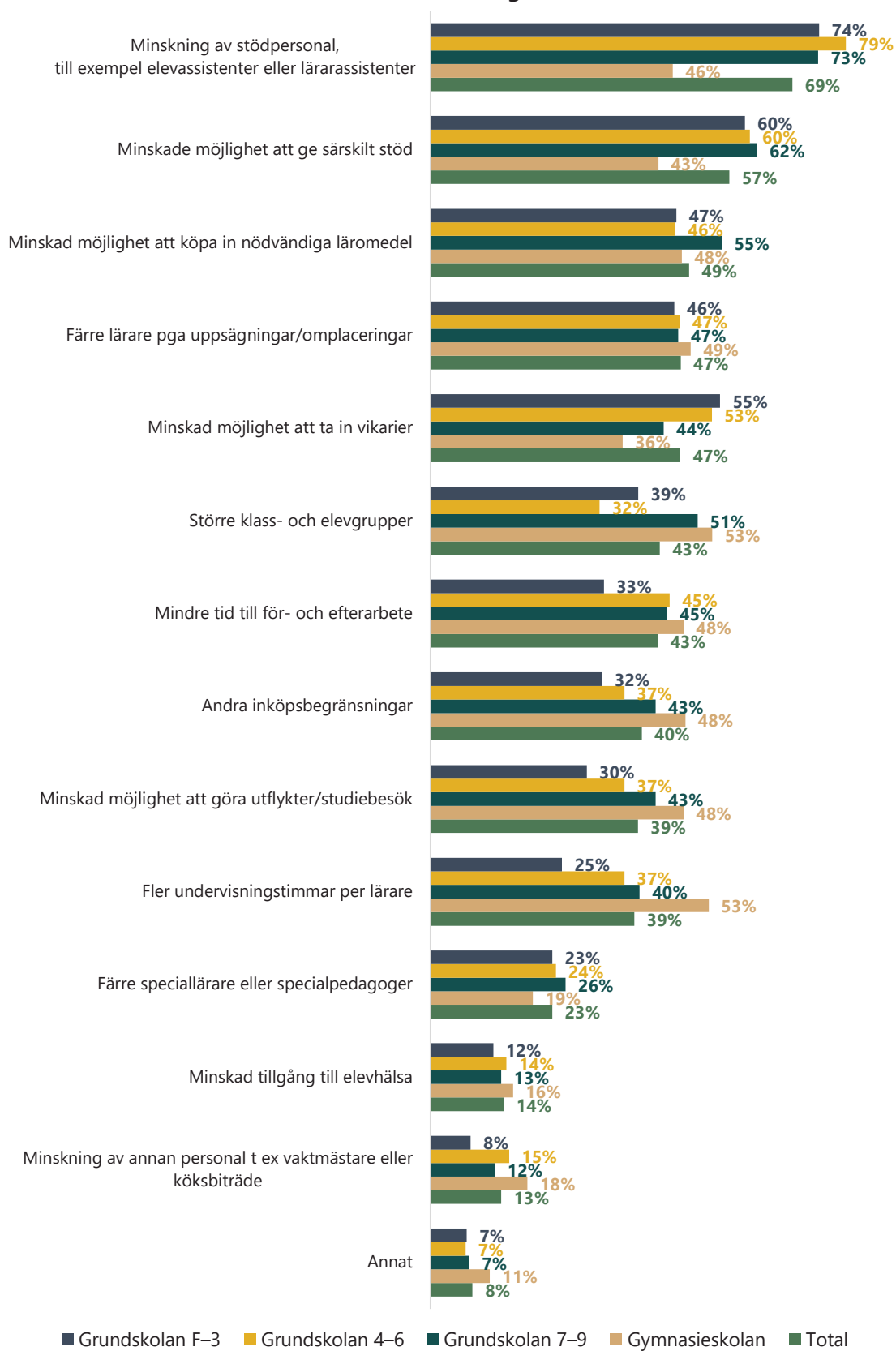

Diagram 3. Procentuell fördelning över vad nedskärningarna innebär för lärare i skolan. Baserat på svar från 1261 lärare.

Hur orolig är du för vad nedskärningar ska leda till?

”Jag är nog mindre orolig för min egen skola än skolan i stort. När man hör att skolor ska dra ner på ett tiotal tjänster, så känns det som att det kommer att drabba eleverna, våra framtida vuxna. Politikerna tar inget som helst ansvar och skolan blir återigen en fråga för kommunerna, som själva har underskott. Varför vill ingen ta ansvar för skolan? Varför bryr sig ingen om barnen? Annat än lärarna då, de står ut med så mycket skit varje dag. Att inte fler lämnar yrket är ofattbart.”

— Lärare i grundskolans årskurs 7–9

Samtliga lärare fick svara på hur oroliga de är för vad nedskärningarna inom förskolan/skolan i Sverige kommer leda till (diagram 4). Nästintill alla lärare, 94 procent, svarar att de är mycket eller ganska oroliga för vad nedskärningarna ska leda till för konsekvenser. Majoriteten, 54 procent, svarar att de är mycket oroliga. Mest oroliga är lärarna i grundskolan i F–6, där 66 procent av lärarna i F–3 och 61 procent av lärarna i årskurs 4–6 svarar att de är mycket oroliga. Minst oroliga är lärarna i gymnasieskolan där nio procent svarar att de inte är särskilt eller inte alls oroliga.

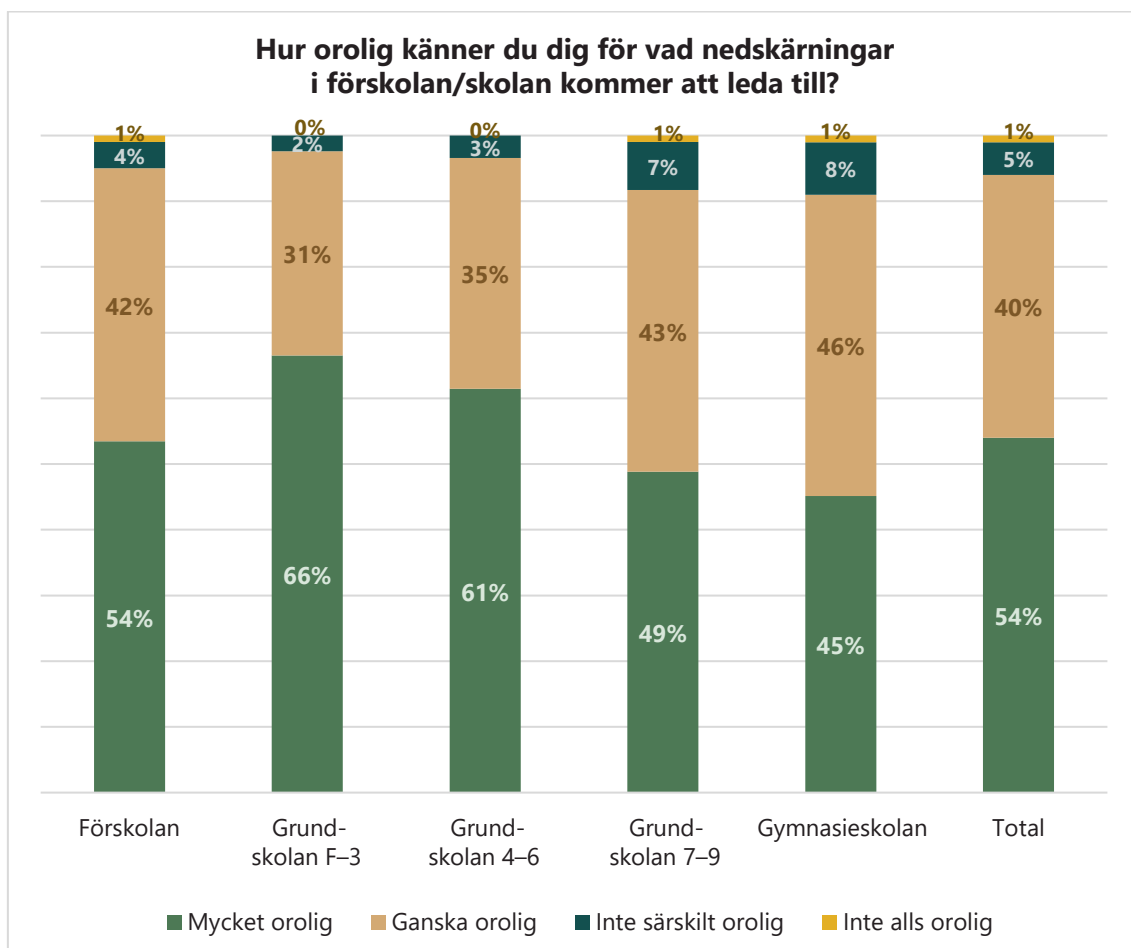

Diagram 4. Procentuell fördelning över hur oroliga förskollärarna och lärarna känner sig för vad nedskärningarna i förskolan/skolan kommer leda till. Baserat på svar från 2608 förskollärare och lärare.

”Jag är orolig för att vi redan ser att kunskapsnivåerna sjunker, men mest orolig är jag för elevernas psykiska hälsa och risken för ökad kriminalitet, för vi hinner inte se dem i samma utsträckning.”

— Lärare i gymnasieskolan

Vilka konsekvenser blir det av nedskärningarna i förskolan?

”Vi bedriver redan nu förvaring av barn i stället för att de får omsorg och utbildning. Vi har en mycket slimmad bemanning där vi är ensamma (1 pedagog) delar av dagen med upp till 18 små barn (1 och 2 år gamla). Detta innebär bland annat att barnen får vänta på att få sina blöjor bytta, inte kan få en famn och tröst när de behöver. Vi personal är frustrerade, stressade och mycket slitna. Jag personligen är rädd för att ett litet barn skadas eller till och med dör pga vuxenbristen.”

— Lärare i förskola

Nästan samtliga lärare, 96 procent, tror att konsekvensen av nedskärningarna blir ökad arbetsbelastning (diagram 5). Nio av tio tror att det leder till ökad arbetsrelaterad stress och åtta av tio tror att det kommer leda till fler sjukskrivningar.

”Det kommer bli sämre kvalitet på förskolorna eftersom folk kommer ha högre stressnivå och bli sjukskrivna. Jag själv har blivit utmattad just pga personalbrist. Vi är 1,75 pedagoger på 14 barn (1–2,5 år gamla), där två barn har omfattande behov av särskilt stöd. För 2 år sedan var vi 3st på 15 barn, varav 2 förskollärare.”

— Lärare i förskola

”Vi sitter med höstens organisation och redan märks stressen bland kollegorna. Känslan av att inte räkna till, att inte orka, uppgivenhet. Frågorna är många. Hur ska vi få ihop ett hållbart schema? Vad gör vi när flera kollegor är sjuka samtidigt? Frågor som får lämnas obesvarade men som skaver i oss.”

— Lärare i förskola

Mer än sju av tio svarar att det kommer leda till försämrad lärmiljö för barnen, att färre barn kommer få det de behöver och att färre barn som behöver särskilt stöd kommer att få det.

”Barnen får inte den utbildning de har rätt till och barn som behöver särskilt stöd får inte de behoven tillgodosedda.”

— Lärare i förskola

”Både jag och mina kollegor har stressrelaterade symtom, såsom magont, huvudvärk och värk/spänningar i nacke och axlar. Cheferna säger att vi ska dra ner på undervisningen och fokusera på omsorg, vilket är klokt, men hur ska vi uppnå målen i läroplanen då?”

— Lärare i förskola

Sex av tio tror att det kommer leda till förskolläraryrkesbrist, mer konflikter i barngruppen och att likvärdigheten kommer att försämras.

”Hög stress bland oss pedagoger, leder till att barngruppen blir ’stökig’. Vi har ingen enskild reflektionstid, hinner inte med alla utvecklingssamtal/ eller skriva i barnens lärloggar eller ge informationsbrev till föräldrar. Genomsnitt 4–5 pedagoger borta varje dag, ersätts med 0–2 vikarier. Detta har pågått det senaste läsåret, massor av tillbud händer, men vi hinner inte alltid skriva dem. Man kan vara själv med 14–16 barn under lunchrasterna. Vi har flera barn med särskilda behov, som inte får det dom har rätt till. Har jobbat i yrket i 25 år, har aldrig upplevt detta tidigare, kaos och katastrof.”

— Lärare i förskola

”Brist på förskollärare gör att likvärdighet försämras. Det systematiska och kvaliteten utifrån läroplan blir svår att säkerställa.”

— Lärare i förskola

Diagram 5. Procentuell fördelning över vad förskollärare i förskolan tror att det blir för konsekvenser av nedskärningarna. Baserat på svar från 633 förskollärare.

Vilka konsekvenser blir det av nedskärningarna i skolan?

”Jag jobbar i en kommun med dåliga skolresultat. Nedskärningar ger eleverna ännu sämre möjligheter att lyckas, speciellt för de elever med behov av något slags stöd. Dessutom läggs skulden på oss: från politiken – att vi lärare inte gör ett tillräckligt bra jobb. från föräldrar – att vi inte ger just deras barn det stöd /betyg de ska. från oss själva – att vi aldrig räcker till.”

— Lärare i grundskolans årskurs 7–9

Även för lärarna i skolan så är högre arbetsbelastning och ökad arbetsrelaterad stress det som lärarna i högst utsträckning menar kommer bli konsekvenser av nedskärningarna (diagram 6). Nio av tio lärare svarar detta. Åtta av tio lärare tror att det kommer leda till fler sjukskrivningar.

”De flesta lärare jag känner arbetar redan nu över sin förmåga och alla upplever perioder under ett läsår där du inte vet om du kommer att orka gå till arbetet dagen därpå pga arbetsbelastningen. Man känner ångest och stress över att bli sjuk pga att du vet hur det

kommer att vara när du kommer tillbaka samt att man arbetar sjuk då det behövs planeringar under tiden samt att det helt enkelt inte fungerar när man är borta pga att läraren förväntas göra så mycket mer än att undervisa. Ökar arbetsbelastningen bara det minsta nu så kommer många att dundra in i väggen ... och vad händer med eleverna då?"

— Lärare i grundskolans årskurs 4–6

"Eftersom det man tar bort först är stödpersonal som ger stöd till elever med kunskaps-svårigheter eller sociala svårigheter, så blir det snabbt mer oroligt i korridorer, ökat våld eller hot om våld, högre arbetsbelastning för lärare. Detta leder till sämre hälsa hos lärare i form av stress vilket ökar sjukfrånvaron vilket leder till ytterligare påfrestningar på de lärare som är kvar. Allt detta drabbar eleverna på alla nivåer."

— Lärare i grundskolans årskurs 7–9

"Nedskärningar lär leda till ökad stress och ohälsa bland lärare så att vi inte ges möjlighet att ge eleverna rätt förutsättningar. Det ger konsekvenser på hela samhället när elever med stora kunskapsluckor kommer ut i arbete och vidareutbildningar... Jag förstår att det är dyrt, men skolan måste få kosta! Det handlar om framtiden och vilken framtid vi vill se våra barn och barnbarn växa upp i – inte att det svider lite i plånboken just nu! Kostnaderna för att korrigera detta senare blir betydligt högre!"

— Lärare i gymnasieskolan

86 procent svarar att det kommer leda till att färre elever som är i behov av särskilt stöd kommer att få det och 8 av 10 lärare svarar att färre elever kommer att uppnå skolans kunskapsmål. Sex av tio lärare tror att färre elever kommer klara de sociala målen.

"Den stora kostnaden för skolorna är personalen, så naturligtvis kommer man minska personaltätheten. Resultatet kommer inte bli annat än att elever får minskat stöd och sämre undervisning (oavsett om de har särskilt stöd eller ej). Det går utför för svensk skola..."

— Lärare i gymnasieskolan

"De elever som har särskilt stöd nu kommer inte ges den möjligheten i höst. Alla elever har rätt till särskilt stöd, alla elever har rätt att få lyckas i skolan – så kommer det inte bli nu."

— Lärare i grundskolans årskurs 7–9

"Behovet av särskilt stöd verkar bara öka samtidigt som det skärs ner på elevassistenter och speciallärare. Det kommer att bli en lärarflykt och fler sjukskrivningar pga hård arbetsbelastning. Färre barn kommer att klara målen och vi får fler hemmasittare."

— Lärare i grundskolans årskurs 4–6

68 procent svarar att det kommer leda till minskad studiero och 6 av 10 lärare svarar att de tror att det kommer leda till minskad likvärdighet.

"Nedskärningar av elevassistenter och resurspersonal. Extra anpassningar och särskilt stöd kan inte effektueras. Lärare går in som extra stöd-personal och har fler lektioner vilket tas från deras planeringstid. Studieron blir lidande då elever som behöver extra stöd har svårt att fungera fullt ut i klassrummet utan stödpersoner."

— Lärare i grundskolans årskurs 4–6

"Minskad studiero och minskad måloppfyllelse. Elever som redan har det tufft kommer att få det tuffare. Vi kommer att hamna i ett läge där vi tvingas "välja" vilken elev vi ska satsas på. Det blir ingen likvärdig skola!!"

— Lärare i grundskolans årskurs 7–9

66 procent av lärarna svarar att de tror att det kommer leda till ökad psykisk ohälsa bland eleverna. 48 procent svarar att det kommer leda till ökade problem med hot och våld

”Fler elever kommer att hamna mellan stolarna, lärarna kommer inte räkna till. Den psykiska ohälsan hos unga kommer förmodligen öka då fler unga misslyckas med sina gymnasiestudier. Det är inte att skapa unga som är redo för samhället och ett långt arbetsliv. Det är att svika unga och lämna dem till sitt öde. Det känns inte på något sätt hoppfullt eller värdigt.”

— Lärare i gymnasieskolan

”På vår skola märks det genom: Elever i stort behov av stöd får inte den hjälp och det stödde behövs. Social och psykisk ohälsa bland eleverna. Kränkning/mobbning mot elever, respektlöshet mot lärare, uppgivenhet. Hög frånvaro/hemmasittare. Sämre resultat på nationella proven. Utarbetade lärare, få/inga vikarier.”

— Lärare i grundskolans årskurs 4–6

”Jag känner en stor oro kring att elever i behov av särskilt stöd inte kommer att få den hjälp de behöver. Det tror jag i sin tur kommer att leda till fler hemmasittare med psykisk ohälsa, som i sin tur kommer att leda till suicid och andra stora konsekvenser i samhället.”

— Lärare i grundskolans årskurs F–3

”Med förestående nedskärningar står skolan med minsta möjliga personaltäthet. En lärare per klass, inga elevassistenter, inga resurser, inga vikarier, knappt någon elevhälsa. Allt hot och våld som drabbar lärare på skolan håller jag personligen lokala politiker ansvariga för.”

— Lärare i grundskolans årskurs 7–9

38 procent svarar att de tror att det kommer öka konflikterna med vårdnadshavare.

”Kraven på lärare kommer att bli höga! De snäva förutsättningarna kommer att skapa frustration och missnöje hos lärare=elever och vårdnadshavare. Vilket leder till att lärare anses dåliga. Stora och fler grupper per lärare=lägre kvalitet=lägre resultat=lägre meritpoäng=krav på lärare att höja elevers måluppfyllelse.”

— Lärare i gymnasieskolan

”När resurserna minskar måste vi prioritera hårdare om vem som ska få stöd och likvärdigheten minskar. Alla får inte samma förutsättningar. Likvärdigheten blir ojämn både inom skolor och mellan skolor. Jag är som svensklärare i detta system med en skarp godkänt-gräns gentemot gymnasiet, väldigt orolig över de konflikter som kan uppstå när föräldrar blir upprörda över sina barns icke godkända betyg. Redan nu får vi ofta upprörda mail av föräldrar och påtryckningar av specialpedagoger och ibland t.o.m. rektorer gällande F.”

— Lärare i grundskolans årskurs 7–9

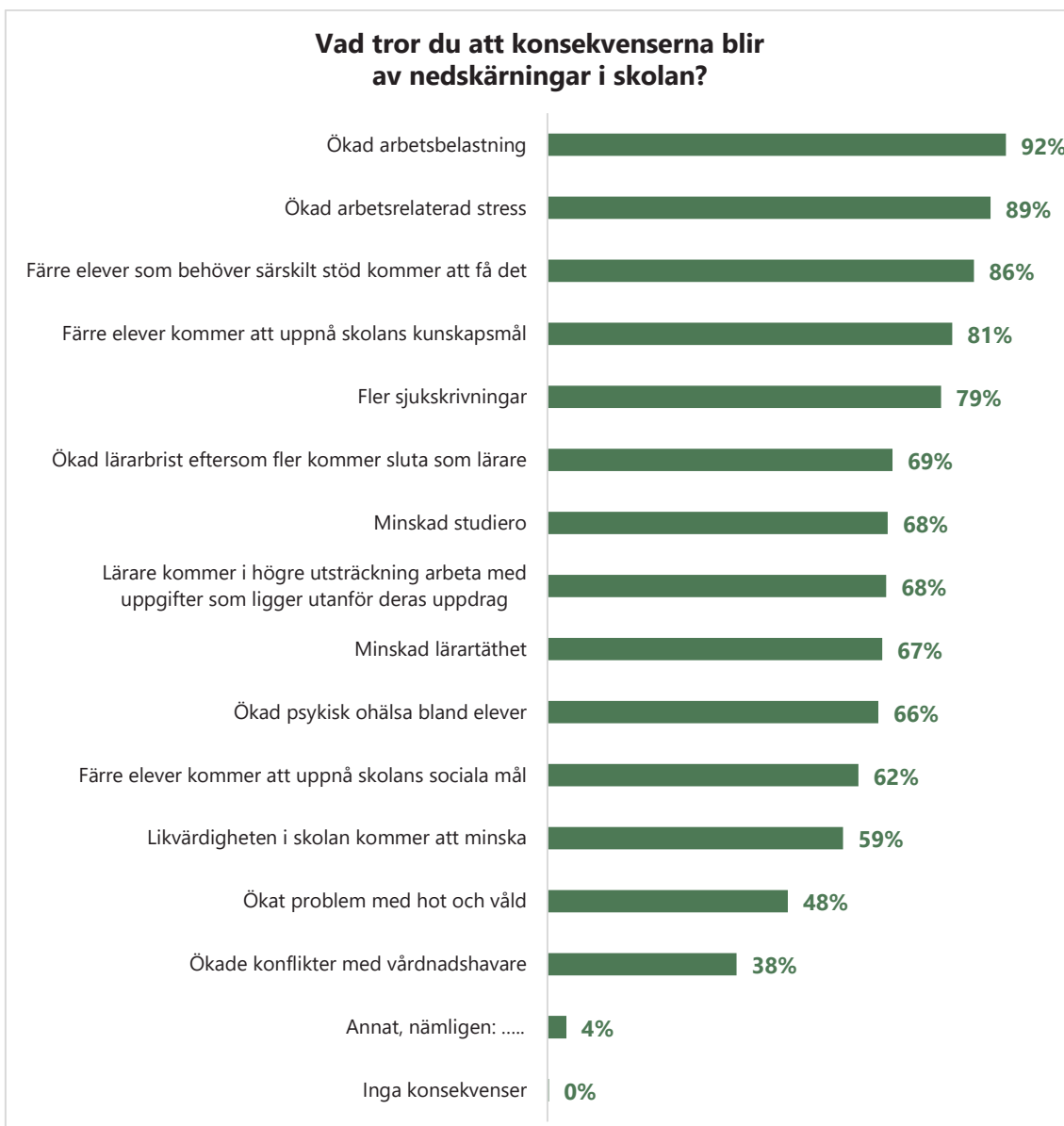

Diagram 6. Procentuell fördelning över vad lärarna i skolan tror att det blir för konsekvenser av nedskärningarna. Baserat på svar från 1967 lärare.

Några lärarröster om oron kring nedskärningarna

Lärare i förskolan

”Att vara barn idag i förskolan tror jag kommer öka den psykiska ohälsan i framtiden. De blir inte sedda och vistas i en miljö av stressade vuxna.”

”Vår möjlighet att följa läroplanen begränsas ytterligare. Möjligheten att se och upptäcka och tillgodose varje barn och dess behov minskar! Att skapa och ge en god lärmiljö minskar. Tid för planering, genomföra och utvärdera minskar! Stressen ökar för pedagoger och pauser finns inte! Tid för att kommunicera och reflektera försvinner!”

”Det är i förskolan som grunden till lärande börjar hos många barn. Om inte alla får en trygg och utmanande verksamhet kan risken bli att fler barn hamnar mellan stolarna och sedan inte får den hjälp eller stöd de har rätt till. Dessutom blir arbetsbelastningen för hög för all personal vilket leder till psykisk ohälsa och/eller att fler flyr från yrket.”

”Jag är orolig för min, mina kollegor och barnens arbetsmiljö. Större barngrupper kommer öka stressen för både vuxna och barn. Undervisningen kommer bli lidande, vilket kommer påverka barnens fortsatta utbildning.”

”Jag har personligen valt att söka andra tjänster i andra kommuner då jag inte kommer arbeta under de förutsättningarna. Det är ytterligare 2 förskollärare som tänker likadant på min förskola. Hade jag haft egna barn hade jag aldrig lämnat dem till en sådan verksamhet med både besparingar och nedskärning.”

”Ökad segregation för de barn som verkligen behöver utbildning av hög kvalitet. Detta leder på lång sikt till större utanförskap och ett mer våldsamt samhälle.”

Lärare i grundskolans årskurs F-3

”Det har blivit helt galet för elever och personal i deras arbetsmiljö. Vilken skola ska Sverige ha? Om det fortsätter kommer vi inte hänga med i konkurrensen med andra länder, osv. Så orolig för skolans framtid och i nuläget.”

”Jag är orolig för samhället. För de som är svagast. Kommer bli ännu större klassklyftor. De som inte har hjälp hemifrån kommer få det svårare. Färre utbildade lärare på skolor där det behövs som mest. Kommer sluta i ökat våld och utanförskap i samhället.”

”Jag är rejält oroad och upprörd över de stora elevgrupper vi har. 29 elever per klass i lågstadiet med en klasslärare. Och att elever som är i behov av resurs inte får detta, trots tex autism och språkstörningsdiagnos. Är det likvärdighet, en skola för alla?! Vi kommer bara få fler och fler elever som inte når målen och det är inte konstigt. Det handlar inte om att det finns brister i min kompetens som lärare, utan vi lärare vrider ut och in på oss för att räcka till och trola med knäna. Dessutom får vi minskad elevpeng medan kostnaden för läromedel och förbrukningsmaterial har ökat. Vi kommer inte ha råd att köpa det vi behöver nästa läsår. Och då talar vi om det mest nödvändiga. Vi har även blivit tillsagda att minska kopieringskostnaden. Så vi kan inte köpa läromedel och vi får inte kopiera. Vilken skola tror makthavarna att vi får genom alla dessa besparingar? Så skylls det på oss lärare att VI inte har rätt kompetens, vi ska fortbilda oss etc, när det i själva verket är makthavarna som är ansvariga och skyldiga till att vi befinner oss i en 'läskris' etc.”

”Arbetar i ett arbetslag med extremt krävande elevgrupp. Flera av personalen sägs upp inför åk 3 och det finns ingen plan för hur detta ska hanteras. Har två elever i klassen som punktmarkeras av en egen person per elev, detta kommer inte vara möjligt efter sommaren men ändå finns ingen tydlig plan.”

”Stora klasstorlekar redan från tidig ålder gör att både elever och lärare får sämre förutsättningar till kunskapsbyggandet och tryggheten i skolan. Många elever kommer inte nå målen om det finns färre vuxna runt omkring som kan ge stöd och arbeta för en trygg skola. Den psykiska ohälsan kommer att öka i takt med att tryggheten i skolan blir sämre. Lärare och annan skolpersonal kommer inte ha möjlighet att göra anpassningar och ge stöd till de elever som behöver det.”

”Besparingarna och nedskärningarna i skolan idag kommer att stå samhället dyrt i framtiden. Det är långt fler elever idag som behöver extra anpassningar och särskilt stöd än vad det var för bara 10 år sedan. Den psykiska ohälsan ökar, fler elever orkar inte komma till skolan, fler elever går ut grundskolan utan fullständiga betyg och med låg tilltro till den egna förmågan. Det kommer att kosta samhället massor av personella- och ekonomiska resurser att stötta dessa människor när de blir vuxna. Helt galet med nedskärningar i en tid då det skulle behövas satsas massor med resurser för att bygga specialskolor för de elever som inte klarar att lära i stora sammanhang samt öka lärartätheten i klassrummen och bygga ut elevhälsan på alla skolor. Detta är ett experiment med människors möjlighet till en framtid de själva kan välja att vara en del av. Det kommer att stå oss dyrt.”

”Efter 23 år som lärare söker jag mig till ett annat jobb. Ska studera till hösten och skola om mig.”

Lärare i grundskolans årskurs 4–6

”Jag jobbar på en skola där det är många elever som behöver stöd. Jag är orolig för det kommer att drabba alla elever så mycket när det inte finns det stöd de behöver. I förlängningen kommer det att leda till mer kriminalitet, att människors liv blir förstörda och mer kostnader för samhället.”

”All personal runt eleverna förutom lärare kommer att försvinna. Idag har vi 4 (heltid) lärarassistenter på 6 klasser (ca 100 elever). Alla dessa kommer tas bort till nästa läsår. Jag som trodde att det äntligen var på väg att vända och man satsade på skolan igen. Jag är mycket oroad och bekymrad för detta och det kommer kosta samhället mycket när vi har elever som hamnar snett redan på mellanstadiet. När det inte finns trygga vuxna i skolan och när eleverna inte får det stöd de behöver kommer de att söka sig till andra ställen tex kriminaliteten och vi kommer se ännu fler elever med psykiska besvär.”

”De konsekvenser som sker i skolan nu kommer att påverka det svenska samhället i årtal framöver. I värsta fall förstör vi för en hel generation av elever.”

”Jag är orolig för våra elever i första hand. De drabbas värst. Redan innan har det varit ansträngt i skolan och alla elever som behöver stöd har inte fått det. Det leder till bristande målpuppfyllelse förstås. Men det värsta är alla elever som upplever misslyckanden och inte orkar med detta. Psykisk ohälsa och elever som skolvägrar. Elever som lever bus för att protestera. Vi lärare jobbar hårt och känner oss otillräckliga. Det gör ont att se våra elever misslyckas och att inte räkna till för var och en. Men jag vill också peka på hur kvalitén på undervisningen har sjunkit p.g.a. att vi inte har råd att köpa läromedel i alla ämnen och det material som vi köper är rena rama skräpet t.ex. bildmaterial. Till No och tekniken har vi inget.”

”Jag är rädd att besparingar ska göra att jag inte orkar arbeta som lärare mer. Jag älskar arbetet i sig men jag har inte ens arbetat 1 år än och märker redan hur ohållbar situationen är.”

”Kollegor orkar inte. Ständig etisk stress – vi vill men hinner inte hjälpa alla elever på rätt sätt. Slutkörda lärare orkar inte bemöta och stötta elever på det sätt som de behöver. Elever med stora behov riskerar att bli hemmasittare då vi inte har verksamhet som passar deras behov. Hur ska vi locka fler till yrket när arbetsmiljön blir sämre men framför allt – Hur ska vi behålla den kompetens och kunskap vi har? Jag har flera kollegor som funderar på alternativa arbeten!!!”

Lärare i grundskolans årskurs 7–9

”Jag känner oro för att de elever som redan idag mår psykiskt dåligt kommer må sämre. Jag är orolig att jag inte ska orka. Jag är orolig att elever som vi lyckats plocka ut från undervisning i klass för att de av olika skäl inte klarar det kommer tvingas tillbaka in i klassrummet vilket kommer vara en katastrof för alla. Jag är orolig för vår framtid, att vi inte kommer göra skillnad, att vi inte kommer orka eller ha tid att utföra vårt kompensatoriska uppdrag. Jag är orolig att de problem vi skapar genom att inte satsa på skolan kommer få enorma konsekvenser för hela samhället.”

”Färre resurspersoner gör att det blir mindre studiero då de elever som behöver anpassningar inte kan få hjälp och därmed blir frustrerade och stör i stället för att arbeta. Detta drabbar alla elever, inte bara de som behöver en resursperson. Allt roligt i skolan faller bort, då ingen lärare orkar ta tag i schemabrytande aktiviteter.”

”Arbetar med elever i en särskild undervisningsgrupp, vad händer om vi försvinner? Dessa elever har stort behov av trygghet, rutiner, relationsbygge och ett litet sammanhang. Jag ser även hur få kartläggningar som görs då personalen inte räcker till. Hinner inte själv med då tid till detta inte ges. Ledningen har för lite kunskap om elevhälsa och dess viktiga arbete. För få resurspersonal bidrar till att färre elever får hjälp. Mycket förvaring av elever med tillfällig personal som ej har adekvat utbildning.”

”Att skära ner i ett redan ansträngt läge borde vara förbjudet. Hur ska det sluta? Vi ser redan effekterna i samhället. Och ingen ljusning i sikte.”

”Demokratin är i fara när vi sparar på våra unga. Vi måste stå upp för vår yrkesheder. Botten är nådd ...”

”Jag är allra mest orolig för att hot och våld ska öka drastiskt. Det har redan eskalerat sista åren och tryggheten för all personal och alla elever blir sämre och sämre.”

Lärare i gymnasieskolan

”Jag utgår från att regeringen kommer skjuta till pengar i kommande höstbudget. Allt annat vore politiskt självmord.”

”På sikt kommer färre elever att klara skolan utifrån sina förutsättningar. Fler kommer gå ut utan gymnasieexamen och det ökar risken för att fler hamnar i arbetslöshet och i förlängningen ökar andelen som hamnar i kriminalitet.”

”Min verksamhet töms varje år på pengar. Varje år är vår budget i balans men vi ska ändå spara, och mycket. Vi är nere på en nivå där det räknas antal kopierade papper med mera. Vi har inte råd att köpa in litteratur vilket gör att elever i vissa kurser har böcker som är äldre än 10 år. Bristen på böcker gör att jag får ägna många timmar för att ta fram och sammanställa material till eleverna. Min lönekostnad överstiger med råge vad det kostar att köpa in kurslitteratur. De som drabbas är mina svagaste elever som inte hinner med att anteckna med mera.”

”Jag oroar mig mest för det faktum att man hela tiden ska spara i skolans värld, och då väljer man aktivt att inte satsa på barn och utbildning. Då kan man inte heller förvänta sig ett bättre samhälle. Snabba lösningar är ingen lösning alls, vill man tänka långsiktigt måste man också satsa på barn och utbildning långsiktigt. För skolan är så mycket mer än bara kunskapsutveckling, det är en viktig del av livet som hjälper barn att formas till goda samhällsmedborgare. Då kan man inte snåla, för då blir resultatet bara halvdant.”

”Jag är orolig för att besparingarna kommer att bidra till sämre förutsättningar för personalen att utföra ett bra jobb och att det i förlängningen även kommer att drabba eleverna. På längre sikt kommer det att vara förödande för såväl individerna som för samhället i stort med ökat utanförskap, psykisk ohälsa och kriminalitet.”

”Ett trasigt skolsystem (utgår från gymnasieskolan) som vi har idag kommer på lång sikt bli mer trasigt och icke fungerande. Den likvärdiga skolan som politiker och ansvariga pratar om finns inte nu och kommer definitivt inte finnas på längre sikt heller eller chans att leda till det.”

”Många skolor är mycket pressade redan i nuläget. Det införs ex köpstopp på skolorna redan i början av höstterminen så det kan bli mycket svårt att hålla en rimlig kvalitet på undervisningen. När allt fler barn misslyckas i skolan får det konsekvenser långt utanför skolans väggar. Vi har inte råd att bortprioritera nästa generation. Vi behöver medborgare som är trygga, välutbildade och som kan bidra till samhället på ett positivt sätt. Om barnen inte får sina behov tillfredsställda under uppväxten ex i skolan så kommer allas vår framtid påverkas mycket negativt med psykisk ohälsa, kriminalitet, kompetensbrist inom flera yrkesgrupper etc. En större segregation i samhället kommer öka frustrationen och missnöjet mellan olika grupper och riskerar i det långa loppet att rasera hela välfärdsstaten.”

”Många vackra ord om likvärdighet men som vanligt är det pengarna som styr. Är orolig för att fler ska slås ut och hamna snett i samhället, vilket med all säkerhet kommer att bli dyrare. Besparingarna är en dålig investering på lång sikt.”

Slutsatser

Majoriteten av lärarna svarar att det kommer bli nedskärningar

Majoriteten av lärarna svarar att det under 2023 och/eller 2024 kommer bli nedskärningar. Detta är något som stämmer väl överens med tidigare undersökningar (Sveriges Lärare, 2023:1; Sveriges Skolledare, 2023). Det är inte heller första året som nedskärningar genomförs, så förskolan och skolan är redan nu underfinansierad.

Ytterligare nedskärningar kommer leda till allvarliga konsekvenser. Praktiskt taget alla lärare, 94 procent, i vår undersökning är mycket eller ganska oroliga för vad nedskärningarna kommer att leda till. Det handlar både om försämrad arbetsmiljö för lärarna, minskad studiero, ökad risk för hot och våld, lägre personal- och lärartäthet samt minskad möjlighet att ge särskilt stöd till de elever som behöver det, med risk att färre klarar kunskapsmålen.

Sämre arbetsmiljö för lärare

Resultatet i undersökningen visar på att lärarna tror att deras arbetsmiljö kommer att bli sämre med nedskärningarna. Ökad arbetsbelastning, större risk för arbetsrelaterad stress och fler sjukskrivningar är några av de saker som lärarna tror blir konsekvenserna av nedskärningarna. Lärarna svarar också att de tror att det kommer ske en ökning av hot och våld.

Lärares arbetsmiljö har redan stora brister. Arbetsmiljöverkets senaste undersökning visar att lärare i hög grad upplever hög arbetsbelastning och att deras arbete är fysiskt och psykiskt påfrestande. Var fjärde lärare i gymnasieskolan, 45 procent av lärarna i grundskolan och 60 procent av lärarna i förskolan har en hög anspänning i krav- och kontrollindex vilket innebär att de upplever höga krav och för låg egen kontroll. Detta medför en stor risk för sjukskrivning för arbetsrelaterad stress.

En av de vanligaste anledningarna till att lärare väljer att sluta som lärare är hög arbetsbelastning (SCB, 2023). Andra anledningar är stora elevgrupper och att arbetet är psykiskt krävande. Sverige har redan nu en lärarbrist. När lärare får en allt sämre arbetsmiljö och sämre förutsättningar att klara av sitt kärnuppdrag så bidrar det till risken både för sjukskrivningar och för att lärare väljer att sluta arbeta som lärare. I undersökningen svarar mer än sex av tio lärare att de tror att lärarbristen kommer att öka när fler lärare kommer sluta på grund av nedskärningarna. Detta är mycket allvarligt och kommer att drabba både de lärare som är kvar i yrket och barnen/eleverna.

Minskad trygghet och studiero

I vår undersökning svarar hälften av lärarna i förskolan att nedskärningarna på deras förskola innebär större barngrupper och i skolan svarar hälften av lärarna i grundskolans årskurs 7–9 och i gymnasieskolan att klass- eller gruppstorlekarna kommer öka. Redan nu är många klass- eller gruppstorlekar för stora. I förskolan har andelen barngrupper som har fler barn än Skolverket rekommenderar ökat från 48 procent 2021 till 55 procent 2022 (Sveriges Lärare, 2023:5). I skolan svarade 37 procent av lärarna att deras elevgrupp var för stor och värst såg det ut i förskoleklass där över hälften svarade att den var för stor. De som ansåg att de hade en lagom stor grupp hade i snitt 19 elever medan de som ansåg att de hade en för stor grupp hade i snitt 26 elever

(Sveriges Lärare, 2023:3). Samtliga lärare ansåg att en elevgrupp på 20 elever är rimlig. Detta kommer vara långt ifrån verkligheten om nedskärningarna genomförs.

Nedskärningarna ökar risken för större barn- och elevgrupper i förskolan och skolan, och med det så finns det en ökad risk för minskad studiero och trygghet. Att gruppstorleken påverkar studieron har visats i tidigare undersökningar från Sveriges Lärare och Lärarförbundet (Lärarförbundet, 2019; Sveriges Lärare, 2023:3). I Sveriges Lärares undersökning svarade nära hälften av lärarna att studieron störs av att ha för många elever. I Lärarförbundets undersökning svarade 43 procent av lärarna i grundskolan och 51 procent av lärarna i gymnasieskolan att en mindre elevgrupp är en av de saker som skulle bidra mest till att öka studieron i klassrummet. Mer än var femte svarade att fler vuxna i klassrummet skulle öka studieron. Även på detta område verkar det bli en försämring. Nära sju av tio lärare i skolan svarar i vår undersökning att nedskärningarna i skolan kommer innebära en minskning av stödpersonal. 47 procent svarar att det blir färre lärare och 23 procent att det blir färre speciallärare/specialpedagoger. Det kommer att få stora negativa effekter för de elever som är mest utsatta och är i behov av hjälp.

Stora elevgrupper har också negativ effekt på lärarens möjlighet att hjälpa elever. 78 procent av lärarna svarade i en undersökning att effekterna av att ha för många elever är att de elever som behöver hjälp inte får den hjälp som de behöver (Sveriges Lärare, 2023:3). Hela nio av tio lärare i grundskolan årskurs 1–3 svarade detta. Även risken för hot och våld ökar när det blir större barn- och elevgrupper och färre vuxna (Lärarförbundet, 2021:2).

Risk för ökad psykisk ohälsa hos barn

Flera undersökningar kring barns psykiska hälsa visar på en oroande negativ utveckling (BRIS, 2023; Folkhälsomyndigheten, 2023; Friends, 2022; Stiftelsen Allmänna Barnhuset, 2023). Folkhälsomyndighetens undersökning Skolbarns hälsovanor visar på att skolstressen och psykiska besvär har ökat samtidigt som trivseln i skolan har minskat. Däremot har inte resurserna till barn- och ungdomspsykiatri ökat i samma utsträckning som behoven har ökat. Köerna till både första linjen och BUP är långa. Mindre än hälften av de barn som söker hjälp får ett första bedömningssamtal inom vårdgarantin och nästan var fjärde får vänta mer än 90 dagar. 66 procent av lärarna i vår undersökning tror att nedskärningarna kommer leda till ökad psykisk ohälsa bland barn. Mer än var tionde lärare i skolan svarar att nedskärningarna dessutom innebär en minskad tillgång till elevhälsa. Detta kommer såklart försvåra för dessa elever ytterligare. Särskilt eftersom effekten kommer att bli att köerna till första linjen och BUP kommer öka betydligt mer när det är fler barn som mår psykiskt dåligt.

Det finns alltså en risk att fler barn kommer må psykiskt dåligt samtidigt som det blir allt svårare för dem att få hjälp. Hur ska barn och unga som mår psykiskt dåligt orka med skolan? Förskolan och skolan har en förbyggande effekt på psykisk ohälsa (Almqvist & Björck, 2023) men då måste det finnas rätt förutsättningar. Det behövs en utbyggd elevhälsa, stödpersonal och behöriga lärare. Dessutom måste resurserna till första linjen och BUP öka så att de snabbare kan hjälpa barn som är i behov av hjälp. Det behöver också finnas en bättre samordning mellan socialtjänst, BUP och elevhälsan. Eftersom skolans uppdrag i första hand handlar om undervisning så bör samordningsansvaret inte ligga på skolan. Det borde heller inte ligga på vårdnadshavarna eftersom tidigare undersökningar har visat på att barn då faller mellan stolarna (IVO, 2021; IVO, 2015).

Risk för stora kunskapsstapp

När lärare inte får ägna sig åt sitt kärnuppdrag, när stödpersonal dras ned, när barn/elever inte får det stöd de behöver, när möjligheten att köpa läromedel minskar så ökar risken för att barn/elever inte når kunskapsmålen. De som drabbas hårdast är de barn som redan nu har det svårt. Enligt skollagen har barn/elever som riskerar att inte klara kunskapsmålen rätt till särskilt stöd. Redan nu ser vi att så inte är fallet. Det är mindre än hälften av eleverna som är i behov av särskilt stöd som får det (Sveriges Lärare, 2023:3). I vår undersökning svarar sex av tio lärare i grundskolan att nedskärningarna i deras skola kommer innebära att man skär ned på särskilt stöd. I förskolan och gymnasieskolan är det ungefär fyra av tio lärare som svarar detta. Samtidigt svarar 86 procent av lärarna att de är oroliga att nedskärningarna kommer leda till att de barn som är i behov av särskilt stöd inte kommer att få det.

Åtta av tio lärare i skolan svarar att de tror att nedskärningarna kommer att leda till att färre elever klarar kunskapsmålen och 59 procent svarar att likvärdigheten kommer minska. 77 procent av lärarna i förskolan svarar att det kommer leda till försämrad lärmiljö för barnen och 66 procent svarar att likvärdigheten kommer minska. Redan nu så är drygt 18 000 elever, 15 procent, av de som går ut grundskolan inte behöriga till gymnasieskolan. I de öppna svaren i vår undersökning berättar många lärare om deras oro för att vi kommer få se stora kunskapsstapp och minskad likvärdighet. Vad gör det med individen och samhället när allt fler inte klarar grundskolan? Detta måste tas på största allvar. Om politikerna bryr sig om framtiden så ser de till att skjuta till pengar så att alla barn får de bästa förutsättningarna för att klara av skolan.

Ökad risk för kriminalitet och utanförskap

Sannolikheten för att hamna i allvarlig kriminalitet för en 15-åring i Stockholm beror till viss del på vilken skola denna elev går i (Sandahl, 2021). Brottsförebyggande rådet visar i en rapport att det även gäller för hela landet (BRÅ, 2023). Skolan är en viktig skyddsfaktor mot kriminalitet och utanförskap. Men för att den ska fungera som skyddsfaktor så måste det finnas förutsättningar för lärarna och annan personal att möta dessa elever. Enligt Fryshusets VD Johan Oljeqvist så behöver det dessutom satsas redan på förskolan för att komma till rätta med problemet med kriminalitet bland unga (SR, 2023:2). Lärarna i vår undersökning uttrycker en oro att kriminaliteten kommer att öka när färre elever kommer klara kunskapsmålen. BRÅ:s undersökning visar att lärartäthet har en signifikant effekt på utsatthet för hot och våld (BRÅ, 2023) så en minskning av personal kommer att göra att skolan blir en mer otrygg plats att vara på.

Regeringen har uppenbarligen förstått att skolan är en viktig plats för det förebyggande arbetet mot kriminalitet eftersom de har gett BRÅ två regeringsuppdrag kopplade till skolan och brottsförebyggande arbete¹¹. Regeringen måste dock ta sitt ansvar för att se till att förskolan och skolan får de resurser som behövs. Inte minst gäller detta för de förskolor och skolor som ligger i socioekonomiskt utsatta områden eller där det går många barn/elever som kommer från socioekonomiskt utsatta familjer. Skolan kan dock inte hantera problemet själva. Socialtjänst, polis och barn- och ungdomspsykiatri måste ha ett nära samarbete. Det behövs därför även mer resurser till dessa instanser.

¹¹ BRÅ har fått ett regeringsuppdrag att stärka skolans förebyggande arbete mot våldsbejakande extremism och att de ska genomföra en kartläggning av grövre brott i skolan. <https://bra.se/om-bra/nytt-fran-bra/arkiv/nyheter/2022-06-23-tva-nya-uppdrag-for-att-starka-sakerheten-i-skolan.html>

Satsa på förskolan och skolan för ett bättre samhälle

Förskolan och skolan är grunden för ett demokratiskt samhälle. Barn och unga lär sig inför vuxenlivet, och skolväsendet ska kompensera för ojämlikheterna i samhället. Tidigare undersökningar visar dock att skolan har allt svårare att klara sitt kompensatoriska uppdrag (Skolverket, 2023; Sveriges Lärare, 2023:4). Barn mår allt sämre psykiskt och köerna för hjälp är allt för långa. Unga dras dessutom i högre grad in i gängkriminalitet och skolan är den plats där flest unga utsätts för brott. Hot och våld är en vardag i många skolor och lärare kämpar för att klara av att ge alla elever det stöd de behöver för att klara av kunskapsmålen.

Vad händer då när man kraftigt börjar skära ned på förskolan och skolan som redan nu är underfinansierad? Vår undersökning visar att nedskärningarna riskerar att få katastrofala följder både på individ- och samhällsnivå. Det är dags för staten och huvudmännen att sluta bara prata om hur viktig skolan är och i stället börja agera utifrån hur viktig den är. När förskolor och skolor behöver spara pengar så kommer fler riskera att hamna i utanförskap när de inte klarar kunskapsmålen, den psykiska ohälsan kommer att öka, vi kommer få större lärarbrist och fler sjukskrivningar. Alla dessa konsekvenser kommer att kosta samhället betydligt mer än om man nu investerar i förskolan och skolan.

”Som lärare väntar man på att riksdag/regering ska ta nödvändiga beslut för att vända den negativa trenden i skolsverige. Sveriges lärare har väntat tålmodigt på förändringar och upprättelse – att sedan få besked om nedskärningar är ett slag i ansiktet. Vem ska ta ansvar för Sveriges skolas framtid? Vem vågar vara nytänkande och forma en skola efter samtiden? Vi lärare kan inte ensam ta ansvaret för och lösa våra gemensamma samhällsproblem! Låt oss gå ut i strejk!!”

— Lärare i grundskolans årskurs 4–6

Sveriges Lärares krav

Resultatet i denna rapport visar på att majoriteten av lärare oavsett var i skolväsendet de arbetar kommer ha nedskärningar i sin förskola/skola. Konsekvenserna av nedskärningarna kommer påverka lärare, barn/elever och samhället mycket negativt. Både stat och huvudmän måste ta sitt ansvar för att förbättra situationen. Huvudmannen är enligt lag alltid ansvarig för arbetsmiljön i förskolan och skolan men staten måste också skapa förutsättningar för det förebyggande arbetet bland annat genom lagstiftning och resursförstärkning.

Våra krav på stat och huvudmän

- **Stoppa nedskärningarna i förskolan och skolan!** Förskolan och skolan är viktiga samhällsinstitutioner för att få ett demokratiskt samhälle att fungera. Om staten och huvudmännen vill att skolväsendet ska kunna följa skollagen och läroplanerna så måste man sluta skära ned och i stället investera på förskolan och skolan.
- **28 miljarder i tillskott till skola och utbildning.** Läget är just nu akut för Sveriges förskolor och skolor så en omedelbar investering 2023 på 12 miljarder kronor måste göras. Inför 2024 måste en ytterligare investering göras på 16 miljarder kronor.
- **Reglera kvalitetsfaktorer som undervisningstid, tid för både planering samt för- och efterarbete, minimibemannning, lärartäthet och elev-/barngruppsstorlekar.** Alla dessa faktorer påverkar lärarnas möjlighet att lära barnen/eleverna det som de enligt läroplanen ska lära sig. Barn och elever har rätt till behöriga lärare och det måste också finnas ett rimligt tak för antalet barn/elever per klass/grupp så att undervisning kan utföras. Vid för stora grupper riskerar det snarare handla om förvaring av barn/elever och risken är stor för minskad studiero och ökad risk för hot och våld. Lärarna behöver också tid för både planering samt för- och efterarbete eftersom det är en förutsättning att undervisningen ska bli av god kvalitet.
- **Ge lärare förutsättningar för att klara av sitt kärnuppdrag.** Det finns flera förutsättningar som lärare behöver för att klara av sitt kärnuppdrag. De behöver tillgång till relevanta läromedel och anpassade lokaler. Barn/elever som behöver särskilt stöd måste få det och stödpersonal, till exempel elevassistenter måste anställas om behov finns. Det behöver finnas en utbyggd elevhälsa med till exempel speciallärare, specialpedagoger, skolkuratorer och skol-sköterskor.
- **Förskolan och skolan kan inte lösa de stora samhällsproblemen som finns.** Utöver dessa krav anser Sveriges Lärare därför att **extra satsningar måste göras på barn- och ungdomspsykiatri**. Barn och unga som mår psykiskt dåligt eller är i behov av utredning måste skyndsamt få hjälp. Det behöver också ske **en bättre samordning mellan olika viktiga instanser** som BUP, socialtjänsten, polisen och skolväsendet för de barn som på olika sätt är utsatta oavsett om det är kopplat till psykisk ohälsa eller kriminalitet. Det bör tydliggöras vem som har samordningsansvar, men det ska inte ligga på skolväsendet eftersom skolväsendets fokus ska ligga på utbildning.

Metodbeskrivning

Denna undersökning är gjord inom ramen för Sveriges Lärares medlemspanel. Medlemspanelen skiljer sig från andra webbpaneler på flera viktiga sätt, vilket ökar kvaliteten på uppgifterna och deras representativitet. Utöver detta har ett tilläggsurval gjorts för att kunna göra mer djupgående analyser. Nedan ges först en generell beskrivning av medlemspanelen. Därefter redovisas specifika uppgifter för den här undersökningen.

Medlemspanelens urvalsram och representativitet

Sveriges Lärares medlemspanel skiljer sig från många andra webbpaneler på följande sätt.

För det första är medlemspanelen inte en så kallad självrekryterande panel. Till en självrekryterande panel anmäler individen att den vill delta i undersökningar. I en självrekryterande modell har inte alla personer i den egentliga urvalsramen (den population man vill beskriva med undersökningen) samma sannolikhet att kunna ingå i urvalet – det är ju bara de som sökt upp och hittat anmälningssidan till panelen som ingår i den slutliga panelen. Detta kan innebära att personer som aktivt söker sig till panelen har vissa egenskaper som de som inte söker sig till panelen saknar, vilket kan påverka undersökningsresultatets tillförlitlighet och representativitet.

Vid rekryteringen till Sveriges Lärares medlemspanel tillfrågas i stället samtliga medlemmar om de vill ställa upp. Det innebär att alla personer i urvalsramen (förbundets medlemmar) initialt har samma sannolikhet att ingå i panelen. Det finns fortfarande ett selektionsproblem även med detta rekryteringssätt, då olika personer kan vara olika benägna att tacka ja till inbjudan. Men det problemet fanns också med den historiskt vanliga enkäten via brev på posten: vissa är mer benägna än andra att svara. Rekryteringsförfarandet minskar skevheten som uppstår i en självrekryterande panel genom att alla individer i urvalsramen kontaktas med samma förfrågan.

För det andra har Sveriges Lärare, via sitt medlemsregister, full kunskap om hur medlemspanelens urvalsram ser ut, och mer detaljerade uppgifter än vad till exempel vissa undersökningsföretag med självrekryterade paneler kan ha. Uppgifterna kan dessutom kopplas samman med vissa offentliga uppgifter om skolor, lärare och elever i Skolverkets databaser. Detta innebär att Sveriges Lärare redan vid upprättandet av panelen kan avgöra hur representativ medlemspanelen är i förhållande till urvalsramen. Tillsammans med en analys av en specifik undersöknings svarsfrekvenser, kan vi dessutom avgöra hur representativa resultaten är. Vid behov kan också resultaten viktas.

För det tredje görs alltid obundna slumpmässiga urval inom medlemspanelen som ett led i att minska den eventuella effekten av selektionsproblemet som beskrivs ovan. Det vill säga, en individ som tackat ja till att delta i undersökningar kan aldrig veta – eller påverka – vilka undersökningar densamme inbjuds att delta i.¹²

¹² Vidare läsning: Göritz, A. S. & Neumann, B. P. (2016). The longitudinal effects of incentives on response quantity in online panels. *Translational Issues in Psychological Science*, (2) s.163–173; Martinsson, J. & Andreasson, M. (2013). *Olika metoder – lika resultat?* Göteborg: Göteborgs universitet; Wang, W. et al. (2014). Forecasting elections with non-representative polls. *International Journal of Forecasting*, (31) nr 3 s.980–991; Couper, M. P. (2011). The future of modes of data collection. *Public Opinion Quarterly*, (75) nr 5 s.889–908; Yeager, D. S. et al. (2011) Comparing the accuracy of rdd telephone surveys and internet surveys conducted with probability and non-probability samples. *Public Opinion Quarterly*, (75) nr 4 s.709–747.

Medlemspanelen och riksrepresentativitet

Medlemspanelens urvalsram är Sveriges Lärares medlemmar. I och med att alla Sveriges lärare och studie- och yrkesvägledare inte är medlemmar i Sveriges Lärare kan inte resultat av undersökningar gjorda i medlemspanelen per automatik generaliseras till hela landets lärarkår. Med detta sagt är det ändå viktigt att påpeka att en mycket stor andel av landets legitimerade och behöriga lärare och studie- och yrkesvägledare är medlemmar i Sveriges Lärare.

Därför är överlappningen av de två urvalsramarna stor (se figur M1) samt att de liknar varandra i mycket stor utsträckning. Till exempel är mått som medelålder och andel individer i fristående skolor helt överensstämmande mellan de båda urvalsramarna.

Urval och svarsfrekvens till denna undersökning

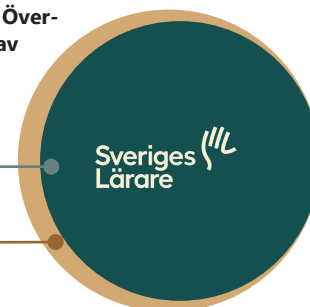
Målgruppen för den här undersökningen var lärare i förskolan, förskoleklass, grundskolan samt gymnasieskolan.

Det slutgiltiga nettourvalet och svarsfrekvensen framgår av tabell M2.

Figur M1: Överlappning av urvalsramar

Medlemmar

Icke medlemmar

Tabell M2: urval och svarsfrekvens

	Antal	Andel
Bruttourval	6177	100%
Felaktiga kontaktuppgifter	29	
Ej i målgrupp	0	
Nettourval	6148	100% (99,5%)
Antal svarande	2739	
Antal fullföljda	2620	
Svarsfrekvens beräknat på nettourval		45%

Datainsamling

Datainsamlingen genomfördes under perioden 8–17 maj 2023.

Totalt skickades två påminnelser.

Referenser

- Almqvist, L., & Björck, E. (2023). *Forskning i korthet: Förskolans roll för att främja psykisk hälsa*. Forte.
- Bäckman, O. (2017). High School Dropout, Resource Attainment, and Criminal Convictions. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 54: 715–749.
- 2010:800. (u.d.). *Skollag*. Hämtat från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800/#K3
- Aftonbladet. (den 22 mars 2023). Hämtat från Tidigare BUP-chefen: Så fuskas det med köerna: <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/EQBglj/tidigarebup-chefen-sa-fuskas-det-med-koerna>
- Aftonbladet. (den 6 april 2023). Hämtat från Emil, 11, tog sitt liv – allvarlig kritik mot BUP.: <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/76yd23/allvarlig-kritik-mot-bup-efter-att-emil-11-tog-sitt-liv>
- Arbetsmiljöverket. (2023). Hämtat från Andel av de sysselsatta enl. arbetsmiljöundersökningen för ett urval arbetsmiljöfrågor efter yrke SSSYK2012. År 2017–2021: https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_AM_AM0501_AM0501A/ArbmiljoYrk3/table/tableViewLayout1/
- Arbetsmiljöverket. (den 20 juni 2023). Hämtat från Arbetsmiljöansvar i skolan: <https://www.av.se/arbetsmiljoarbete-och-inspektioner/arbetsgivarens-ansvar-for-arbetsmiljon/arbetsmiljoansvar-i-skolan/>
- BRIS. (2023). *Årsrapport 2022. BRIS rapport 2023:1*. Stockholm.
- BRÅ. (2023). *Skolfaktorers betydelse för elevers utsatthet för hot och våld i skolmiljö. En statistisk analys utifrån Skolundersökningen om brott*.
- DN. (den 29 mars 2022). *Rikspolischefen: Tre unga om dagen ansluter till kriminella nätverk*. Hämtat från <https://www.dn.se/sverige/rikspolischefen-tre-unga-om-dagen-ansluter-till-kriminella-natverk/>
- Folkhälsomyndigheten. (2018). *Varför har den psykiska ohälsan ökat bland barn och unga i Sverige? Utvecklingen under perioden 1985–2014*. Stockholm.
- Folkhälsomyndigheten. (2022). *Självrapporterad stress, somatiska och psykiska besvär bland skolbarn*. Stockholm: Folkhälsomyndigheten.
- Folkhälsomyndigheten. (2023). *Skolbarns hälsovanor i Sverige 2021/22 – nationella resultat*. Stockholm: Folkhälsomyndigheten.
- Folkhälsomyndigheten och CES. (2017). *Förskolans påverkan på barns hälsa – en genomgång av den vetenskapliga litteraturen*. Stockholm.
- Friends. (2022). *Friendsrapporten 2022. 10 år av barnens röster!* Stockholm.
- Granvik Saminathen, M., Brolin Låftman, S., & Modin, B. (2020). En fungerande skola för alla: skolmiljön som skyddsfaktor för ungas psykiska välbefinnande. *Socialmedicinsk Tidskrift*, 97: 804–816.
- IVO. (2015). *Samverkan i förlossningsvården och mellan BUP och elevhälsan. Sammanställning av två tillsynsinsatser*. Stockholm: IVO.

- IVO. (2021). *De tar inte hand om hela mig. Samordning av insatser för barn med psykisk ohälsa behöver förbättras*. Stockholm: IVO.
- Knight, R., Göransson, S., & Sverke, M. (2011). *Psykologiska perspektiv på hot och våld i skolan – ur ett jämställdhetsperspektiv. Rapport 2011:9*. Stockholm: Arbetsmiljöverket.
- Kriminalvården. (2022). *Kartläggning av häktade barn och ungdomar i Sverige 2019–2020*.
- Läraryrket. (2019). *Trygghet att skapa studiero – en rapport om lärares ansvar och befogenheter*. Sockholm.
- Läraryrket. (2021:1). *En skola med svångrem*. Stockholm.
- Läraryrket. (2021:2). *”Håll käften kärring” – En rapport om lärares utsatthet för hot och våld i fritidshem, förskoleklass och grundskolan årskurs 1–6*. Stockholm.
- Läraryrket. (2021:3). *När tryggheten brister – En rapport om lärares utsatthet för hot och våld inom grundskolans årskurs 7–9, gymnasieskolan och vuxenutbildning*. Stockholm.
- Läromedelsförfattarna. (2020). *Rätten till kunskap – en rapport om läromedelssituationen i Sverige*.
- Nilsson, I., & Wadeskog, A. (2008). *Det är bättre att stämma i bäcken än i ån. Att värdera de ekonomiska effekterna av tidiga och samordnade insatser kring barn och unga*. Skandia.
- Sandahl, J. (2021). *Juvenile Crime in Context: The Significance of School Affiliation*. Stockholm: Stockholms Universitet.
- SCB. (2023). *Lärare utanför yrket 2022/2023. Temarapporter 2023:6*. Örebro: SCB.
- Skolinspektionen. (2019). *Regelbunden tillsyn – statistik 2018*. Stockholm.
- Skolinspektionen. (2023). *Tio år av elevers röster – Skolenkäten 2010-2020*. Stockholm: Skolinspektionen.
- Skolverket. (2019). *Attityder till skolan*. Stockholm.
- Skolverket. (den 21 december 2021). Hämtat från Förbättra arbetsmiljön i skolan: <https://www.skolverket.se/skolutveckling/leda-och-organisera-skolan/vardegrund-och-arbetsmiljo/arbetsmiljon-i-skola-och-forskola>
- Skolverket. (2022). *Slutbetyg i grundskolan. Våren 2022*. Stockholm.
- Skolverket. (2023). *PIRLS 2021. Läsförmågan hos svenska elever i årskurs 4 i ett internationellt perspektiv*. Stockholm.
- SKR. (2021). *En inblick i BUP 2021*. Stockholm.
- SKR. (2021). *Nuläge och utmaningar i elevhälsan 2021. Elevhälsoundersökning 2021*. Stockholm.
- SKR. (den 31 maj 2023:1). Hämtat från Vantetider i vården – första linjen barn och unga med psykisk ohälsa: <https://skr.se/vantetiderivarden/vantetidsstatistik/forstalinjenbarnochunga/medpsyiskohalsa.54348.html>
- SKR. (den 31 maj 2023:2). Hämtat från Vantetider i vården – Barn- och ungdomspsykiatri: <https://skr.se/vantetiderivarden/vantetidsstatistik/barnochungdomspsykiatribup.54393.html>
- SOU. (1999:61). *Brotsförebyggande arbete i landets kommuner*. Justitiedepartementet.
- SR. (den 22 maj 2023:1). *Allt fler unga häktas för grova vapenbrott*. Hämtat från <https://sverigesradio.se/artikel/allt-fler-unga-haktas-for-grova-vapenbrott>

- SR. (den 12 juni 2023:2). *Fryshusets vd: Barn groomas in i den kriminella miljön*. Hämtat från <https://sverigesradio.se/artikel/vi-ser-tidigt-tecken-for-destruktivt-beteende>
- Statskontoret. (2013). *Resurserna i skolan*. Stockholm.
- Stiftelsen Allmänna Barnhuset. (2023). *Våld mot barn 2022. En nationell kartläggning*. Stockholm.
- SU. (den 2 oktober 2022). *Sven Granath: Skjutningar har blivit ett ungdomsfenomen*. Hämtat från <https://www.su.se/forskning/forskning-p%C3%A5g%C3%A5r/sven-granath-skjutningar-har-blivit-ett-ungdomsfenomen-1.628455>
- Svenska Dagbladet. (den 17 april 2023). *Slår larm om köerna till Bup: "Oacceptabelt"*. Hämtat från <https://www.svd.se/a/BWmmo7/ivo-larmar-om-langa-koer-till-bup>
- Sveriges Lärare. (2023:1). *Pengarna är slut. Om hur det sparas och gnetas på de kommunala skolorna*. Stockholm: Sveriges Lärare.
- Sveriges Lärare. (2023:2). *Svagt stöd för Tidöavtalet. Så tycker lärarna om regeringens skolpolitik*. Stockholm.
- Sveriges Lärare. (2023:3). *Grupp- och klasstorlekar, extra anpassningar och särskilt stöd i skolformerna förskoleklass till komvux. Statistiskt faktablad 2023:2*. Stockholm: Sveriges Lärare.
- Sveriges Lärare. (2023:4). *Ska alla elever få lyckas?* Stockholm.
- Sveriges Lärare. (den 8 juni 2023:5). *Över hälften av barngrupperna i förskolan är för stora*. Hämtat från <https://via.tt.se/pressmeddelande/over-halften-av-barngrupperna-i-forskolan-ar-for-stora?publisherId=3236597&releaseId=3350188&lang=sv>
- Sveriges Skolledare. (den 8 juni 2023). Hämtat från Ny undersökning: Nedskärningarna hotar elevernas möjlighet att nå målen: <https://www.sverigesskolledare.se/nyheter2/ny-under-sokning-nedskarningarna-hotar-elevernas-mojligheter-att-na-malen/>
- SVT. (den 8 juni 2023). Hämtat från Regeringen lovade jättesatsning på skolan – åts upp av inflationen: <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/regeringen-lovade-storsta-skolsatsningen-pa-30-ar-blev-2-miljarder-mindre>
- TV4. (den 26 mars 2023). Hämtat från Hundratals barn i kö för Bup-hjälp – men läkarna tar knappt emot besök: <https://www.tv4.se/artikel/5k4bDE89eJTR5FFe8CfDKM/bup-laekare-traeffar-bara-ett-barn-om-dagen-naermast-chockerande>
- Vi Lärare. (2021). *Lista: Så mycket satsar din kommun på läromedel*. Hämtat från <https://www.vilarare.se/nyheter/laromedel/lista-sa-mycket-satsar-din-kommun-pa-laromedel/>

Sveriges lärare har det viktigaste samhällsupdraget – att ge våra barn och elever en likvärdig utbildning av hög kvalitet. Och lärare ska ha bra löner och bra villkor. Som det största akademikerförbundet jobbar vi för att göra skillnad för Sveriges lärare och studie- och yrkesvägledare. Med 300 000 medlemmar är vi en kraft att räkna med på varje arbetsplats.

Sveriges Lärare

sverigeslarare.se/undersokningar — SVLU006 2023-08